

"Næsten ægte tæpper", råber den kendte krejler Lásby Svendsen. Men Sander siger ikke "Næsten ægte Barcelona". Han lover den ægte vare

Nej, vi krejler ikke

Regeringen forsøger ikke at slippe udenom
Barcelona-målsætningen, forsikrer videnskabsministeren

Hvis man nærlæser forskningsminister Sanders skriftlige svar på nogle spørgsmål fra Folketinget, får man det indtryk, at regeringen har opgivet at nå Barcelona-målsætningen. Svarene sår nemlig tvivl om, hvad der egentlig er den danske målsætning.

Ministerens undviger således helt at besvare spørgsmålet, om det fortsat er en del af regeringens grundlag at opfylde målsætningen eller om regeringen har besluttet at opgive at nå målsætningen?

"Men det er ikke for at glide udenom målet. Tværtimod fremgår det underforstået af mit svar, at Regeringen fastholder målsætningen", siger en stålfast **Helge Sander** til FORSKERforum.

Der har ellers været undren over regeringens manglende prioritering af forskningen i årets finanslov. Blandt kritikerne har været de økonomiske vismænd, arbejdsgiverne i Dansk Industri, Rektor-kollegiet m.fl.

Og fra oppositionen i Folketinget siger **Lene Jensen** (S): "Regeringens defensive forskningspolitik gør det næsten en umulig opgave at nå målsætningen på 1 pct. inden 2010. Så det er da en interessant øvelse, hvordan regeringen vil prøve at slippe ud af den knibe".

Fleere fortolkninger af Barcelona-mål

Barcelona-målsætningen går ud på, at nationens samlede udgifter til forskning, udvikling og innovation skal være 3 pct. af BNP i 2010. Målsætningen er hidtil fortolket som, at det offentlige skal bidrage med 1 pct. og erhvervslivet med 2 (eller i forholdet 1/3 og 2/3).

Folketinget bad Sander redegøre for, hvor meget den offentlige forskning skal bidrage med, "hvis Barcelona-målsætningen for såvel offentlig som privat forskning skal nås".

Det svar fik Sander til at opstille flere fortolkninger af, hvad der er Barcelona-målsætningen:

Minimum-målet: Staten kan nøjes med at fylde hullet til de 3 pct. når erhvervslivet har givet sit bidrag. Det vil betyde, at erhvervslivets andel vil være 2,2 pct. i 2010, og hermed vil statens andel kunne dækkes af 0,8 pct. – svarende til 300 mio. ekstra årligt i perioden 2005-2010.

Maksimum-målet: Staten skal bidrage med 1/3 af investeringerne, uanset erhvervslivets bidrag. Den model vil betyde, at de statslige bevillinger i perioden 2005-2010 årligt skal forøges med ca. 800 mio. kroner.

Sander: Regeringen krejler ikke

Men opstillingen af flere modeller er ikke udtryk for en krejlen om, hvad der egentlig er Barcelona-målsætningen, forsikrer Sander:

"Vi krejler ikke. Vi fastholder målsætningen om, at det offentlige skal bidrage med 1 pct. Og jeg kan ikke forstå din skepsis, for det går fremad mod at opfylde målsætningen. Jeg hører mange i universitets- og forskningsverdenen, som er meget glade over, at årets finanslov sikrer et stabilt niveau".

Ikke desto mindre viser forskningsstatistikken, at det offentlige andel er stagneret omkring 0,75 pct. og at årets finanslov ikke giver udsigt til forbedringer?

"Jamen, det er jo ikke rigtigt. Regeringen har foreløbig fundet 4,3 mia. kroner over de sidste år. Hvorfor skulle vi så ikke kunne finde yderligere 1 mia. næste år?"

Hertil siger **Lene Jensen** fra oppositionen:

"Sander er jo vældig stolt af, at regeringen har fastfrosset bevillingsniveauet. Problemet er bare, at det ikke bringer os nærmere målet. Det kan Sander altså ikke forklare sig ud af ..."

jø

(Se bilag 382 i Videnskabsudvalget, besvarelse af spm. 53-54)

Leder: 2
Man foregiver at ville have forskning i Mercedes-klasse, men vil kun betale for en rusten Mascot

Kan kolleger kritisere hinanden? 3
Kendt professor anklager SDU-rector for at torpedere forskningsfrihed og ytringsfrihed

Erhvervslivet på vej mod Barcelona 4
- men erhvervslivet kan ikke alene trække læsset, siger arbejdsgiverne i Dansk Industri med adresse til regeringens finanslov

Forskningssystemets penge 5
Forskningens finanslov sætter penge af til de frie forskningsråd og til det strategiske. Men hvor mange penge ligger der i 'skjulte' ministeriepuljer

CVU skal ikke forske 6-8
Men de regionale uddannelsescentre kan få universitetstitel efter bedømmelse efter ukendte kriterier. Og så spørger universiteterne, hvad 'forskningstilknytning' egentlig betyder

Learning Lab: Luftsteg 9-11
Centret har tvist med DPU om penge. Og så forklarer direktøren, hvad det omdiskuterede projekt egentlig går ud på. INTERVIEW

Unge forskeres usikkerhed 12
FORSKERforum var med på en lytter, da unge forskere snakkede usikre karrierer

Evaluering på engelsk 14
Der er ingen grund til at adoptere det engelske system for undervisnings-evaluering, siger nyansat professor på DPU

Sektorforskning: Forsknings-sivning 18
En del af pengene fra regeringens hårdhændede besparelser forsvinder ned i Finansministeriets kasse, siger formanden for SEDIRK

Undervisningsass. på 20. år 19
- på samme sted. Rystende, siger DM. Ja, men vi har ikke råd til mere, svarer faget

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAFs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Otto Meyer, Dyr lægeforeningen
Anders Correll, Jordbrugsak.

Journalist Nynne Bjerre Christensen
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

18. januar 2004

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

Jordbrugsakademikernes Forbund
Frederiksberg Allé 3, 2. sal
1621 Kbh. V
Tlf. 33 21 28 00

Dyr lægeforeningen
Rosenlunds Allé 8
2720 Vanløse
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 9.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig

(hvornår andre er anført).

LEDER

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**,
fmd. for Universitetslærer afdelingen i DM (afd. 1)

Noget for noget: Oliepenge til forskning

For nogle år siden så jeg ofte en gammel Morris Mascot når jeg cyklede på Nørre Alle på vej til arbejde på Københavns Universitet. Det var en speciel Mascot, idet den var forsynet med en Mercedes kølerhjul og kølergitter inkl. den eftertragtede tretakkede Mercedes stjerne. Jeg forestillede mig hvordan føreren af den rustne Mascot ved et selvbedrag kunne bilde sig ind at køre i en Mercedes, når han så stjernen for enden af kølerhjulet.

Jeg ved ikke hvorfor, men dette billede dukker altid op når jeg tænker på skiftende regeringers forskningspolitik: man snakker om at ville have forskning i verdensklasse, men vil ikke bevilge de nødvendige penge. Altså man foregiver at ville have forskning i Mercedes-klasse men vil kun betale for en rusten Mascot. Når der skal prioriteres, taber forskningen til sygehuse og ældrepleje.

Men måske åbnes der nye muligheder med statsministerens "noget-for-noget politik". Hvis man vil have noget må man også yde noget. Hvis man anvender denne logik på et andet af regeringens mærkesager, universiteternes samarbejde med erhvervslivet, kan man argumentere at i dette tilfælde må en del af det overskud, der tilflyder samfundet ved virksomheders udnyttelse af den offentlige forskning også kommer universiteterne til gode. For eksempel når Bendtsen nu har indgået en olieaftale med Mærsk, der angiveligt skulle betyde mange milliarder flere skatte kroner, så må det være naturligt at en væsentlig del af disse penge kommer den offentlige forskning til gode.

Udnyttelsen af olie i Nordsøen bygger jo i høj grad på geologisk og petrokemisk forskning udført på universiteter og sektorforskningsinstitutter. Meget af denne forskning er grundforskning, som har været lagt offentligt frem; men derfor er det vel ikke rimeligt, at erhvervslivet bare kan udnytte den kommercielt uden at skulle betale for det.

Hvis man går ind i en butik for at købe en roman eller en musik-CD, må man jo ikke udnytte indholdet kommercielt uden at skulle betale til copyDan eller codaGram. DR må ikke en gang spille et musikstykke i radioen uden at betale. Selv når man låner en bog på biblioteket har forfatterne fået en afgift udbetalt. Det finder de fleste mennesker er rimeligt.

En virksomhed kan derimod godt købe et videnskabeligt tidsskrift uden at betale for at udnytte indholdet af artiklerne kommercielt. Der kunne derfor ligesom med kunst indføres slags **copyright** på forskning, der sikrer at universiteternes forskning ikke bare frit kan udnyttes, men at der ydes "noget for noget".

At definere et regelsæt for, hvordan en "forsknings-brugsafgift" skal udformes, kunne være det første arbejde, de professionelle universitetsbestyrelser tager sig af, når de tiltræder i løbet af det næste års tid.

Meningen med, at der i bestyrelserne skal være personer fra det omgivende samfund, er vel netop, at universiteterne derved inddrager erfaring fra erhvervslivet om, hvordan man for eksempel kommercielt sikrer sine væsentlige produkter, i dette tilfælde forskning.

At erhvervslivet skal betale for sådanne ydelser er ikke ukendt. Der er jo fortilfælde, hvor fx danskeskoler skal betale et fast beløb for brug af musik i undervisningen. Universiteterne selv betaler jo også selv til copyDan for kopiering af artikler til undervisningsbrug. En tilsvarende model må kunne opstilles for virksomheders udnyttelse af forskning. Der kunne udregnes et "forskningsindex" for de forskellige produkter, som blev brugt som udgangspunkt for en "forsknings-brugsafgift". Virksomheder som selv investerede i forskning enten i eget regi eller ved kontrakter til universiteter eller sektorforskningsinstitutter skulle selvfølgelig kunne fratæke sådanne forskningsudgifter i den totale afgift.

Indtægter herfra kunne – a la Grundforskningsfonden - passende bruges til at opbygge **forskningsfonde**, hvis afkast kunne anvendes til grundforskningen på universiteterne. Finansieringen af universiteternes forskning kunne på denne måde gøres delvis uafhængig af det evige slagsmål i Folketinget om finansloven.

Fondene ville, hvis de blev tilstrækkelig store, yderligere betyde at universiteterne ville få muligheder for helt selv at definere sine forskningsindsatsområder og dermed give den frihed, som Forskningsministeren lovede ved indførelse af den nye universitetslov.

Kan kolleger ikke kritisere hinanden?

- spørger økonomiprofessor Christen Sørensen, som er kommet på kant med SDUs rektor efter at have kritiseret kollegers konsulentrapport

”Rektor Oddershede underminerer min forskningsfrihed. Jeg opfatter det som min ret og pligt som forsker at agere og ytre mig efter bedste faglige og saglige overbevisning. Rektor prøver at tvinge mig til at tie af misforståede kollegiale hensyn”.

Den kendte professor i nationaløkonomi, Christen Sørensen, er havnet ud i en fynsk akademisk fejde, som snart lander på videnskabsministerens bord.

Professoren vil klage over Syddansk Universitets rektor, idet Rektor efter professorens opfattelse har fremsat ukorrekte anklager i et anbefalet brev og idet rektor søger at indskrænke professorens forskningsfrihed.

Sørensen: Rektor torpederer forskningsfrihed

Anklager om illoyalitet og uberettiget brug af universitets officielle brevpapir var blandt påstandene, som Sørensen pludselig blev fik ind af brevsprækken på privatadressen i et anbefalet brev i juni. I fortsættelse heraf skrev Rektor et brev ud til en række fynske erhvervsledere og advarede dem mod at deltage i det møde om erhvervsudviklingen på Fyn, som professoren havde taget initiativ til.

”Det er især Rektors underminering af mødet med de fynske erhvervsledere, der er kernen i min klage. Rektor har med sit anklagende brev til de inviterede erhvervsledere i realiteten torpederet min forskningsfrihed og min ytringsfrihed”, siger professoren.

”Det er dybt problematisk, at en rektor i et anbefalet brev intimiderer mig med en række ukorrekte anklager – og så trækker sig fejt tilbage uden at tilbagekalde påstandene, når han må konstatere, at ingen af anklagerne holder”.

Kritiserede økonomikolleger

Sagen er en udløber af en kritik, som Christen Sørensen rejste den 15. juni i Fyens Stiftstidende. Kritikken gik på universitets manglende indsats for at fremme den fynske erhvervsudvikling, men det er kritikken af tre navngivne kollegers akademiske arbejde, der er kommet til at fylde mest i den krasbørstige fejde.

Allerede tre dage efter kritikken i Stiftstidende sendte rektor Jens Oddershede et anbefalet brev til Christen Sørensen, hvor han anklagede professoren for illoyalitet. Tre af professorens økonomikolleger

fra SDU klagede – tilsyneladende efter Rektors intervention – over Christen Sørensens mødeafholdelse. Men kollegerne har ikke offentligt forsøgt at tilbagevise Sørensens faglige kritik.

Rektor: Sørensen kritiserede navngivne professorer og lektorer

Rektor påtaler, at Sørensen angiveligt skulle have holdt et privat møde og brugt universitetets ressourcer til et privat projekt. Og kollegernes klage går på det samme:

”Klagen er dybt ironisk og dobbelt-moralsk, for den rapport, jeg kritiserer, har de tre udført i privat regi og ikke i universitetets tjeneste. Derfor er det ekstra besynderligt, at Rektor og Dekan har så travlt med at forsvare deres projekt i SDUs navn”.

Rektor Oddershede bekræfter, at rapporten er udført som *bijobberi*. Rapporten var et privat konsulentarbejde:

”Men forfatterne er jo immervæk ansat som professorer og lektorer ved SDU. Og når jeg tager sagen op, så handler det om, at Christen Sørensen bruger *et set-up* med universitetets brevpapir og tilrettelægger et møde på Økonomisk Institut, hvor han som SDU-professor kritiserer navngivne ansatte på SDU uden at give dem en chance for at forsvare sig og deltage i mødet”.

Sørensen: Kollegial selvgodhed

”Hvor er vi henne, hvis kolleger ikke kan kritisere hinanden på et fagligt grundlag”, spørger Christen Sørensen og tilføjer.

”Konflikten er desværre udtryk for et akademisk miljø, som agerer ud fra kollegial selvgodhed på bekostning af den åbne kritik. Og så er den udtryk for en svag ledelse ved SDU, der sætter enkeltpersoners interesser højere end videnskablighed og faglighed”.

Sådan ser rektor Oddershede ikke på sagen:

”Sagen har en lang forhistorie. Jeg mener ikke, at forskningsfriheden består i at kritisere universitetets dispositioner eller navngivne personer i invitationer, som de ikke har set, og i møder, som de ikke er inviteret til at deltage i”.

Christen Sørensen svarer: ”Rektor Oddershedes lemfældige forhold til fakta fornægter sig heller ikke i denne kommentar. Det er i hans fantasi, at jeg skulle have kritiseret navngivne personer

Christen Sørensen er landet i kontrovers med sin rektor på Syddansk Universitet (Polfoto)

i invitationen til mødet med de fynske erhvervsledere – en invitation som rektor i øvrigt fik en kopi af sammen med en skrivelse fra mig allerede d. 19. juni”.

Sørensen: Frem med hele forhistorien

Og til rektors antydning af, at den aktuelle konflikt har en forhistorie, siger Christen Sørensen:

”Det må stå for Rektors egen regning, at den aktuelle konflikt har en lang forhistorie. Der er en lang forhistorie, ja, men om den har noget at gøre med den aktuelle konflikt, er noget helt andet. Jeg kan ikke selv kommentere den gamle sag, for der er jeg bundet af tavshedspligt. Men jeg ser meget gerne, at Rektor offentliggør alle den sags dokumenter. Det tvivler jeg dog stærkt på, at han tør ...”

Hertil svarer Rektor:

”Christen Sørensen antyder, at jeg ikke tør, fordi sagen er ufordelagtig for mig. Men jeg vil ikke sige noget om forhistorien, fordi det handler om en personale-sag, som jeg ikke vil diskutere offentligt. Når jeg nævner forhistorien, så er det kun fordi Sørensen angriber navngivne medarbejdere ...”

jø

Sagens akter kan findes på Fyns Stiftstidendes hjemmeside og arkiv (d. 26.11)

Erhvervslivet på vej mod Barce – men det er regerin

Positive tal om erhvervslivets forsknings- og udviklingsindsats i perioden 1995-2001, får arbejdsgiverne i Dansk Industri til at kritisere regeringens passivitet: Det er tvingende nødvendigt at den offentlige forskningsindsats øges

Dansk erhvervsliv investerer mere i forsknings- og udviklingsarbejde end nogensinde før. Indsatsen voksede med over ti pct. om året fra 1999-2001, viser den netop udkomne forskningsstatistik over erhvervslivets forsknings- og udviklingsarbejde.

”Det er meget positivt, at de danske virksomheder har formået at øge investeringerne, for det er helt nødvendigt for deres konkurrenceevne, at de satser på innovation. Det er få få store virksomheder, der trækker de store investeringer i forskning. De mange mindre danske virksomheder kan ikke selv rumme at have egen forskning.. De er derfor meget afhængige af den offentlige indsats”, siger **chefkonsulent Charlotte Rønhof** fra arbejdsgiverne i Dansk Industri.

Ubalance i forhold til Barcelona-målsætningen

Statistikken fortæller, at det danske erhvervsliv er på vej til at opfylde sin del af Barcelona-målsætningen. **Erhvervslivets indsats** voksede til 1,65 pct. af BNP mod kun 1,05 i 1999. Det er en positiv udvikling, hvis man ser på målsætningen, som har 2,0 pct. som måltal for erhvervslivets indsats i 2010.

Tallene står i kontrast til **den offentlige indsats**, som har holdt sig uændret på ca. 0,75 pct. af BNP siden 1993. Det er langt fra måltallet på 1,0 pct.

Danmark lå tæt på EU-gennemsnittet i 2001, hvor Statsministeren skrev under på Barcelona-målsætningen. Men i disse år falder de offentlige bevillinger, så den offentlige danske indsats ligger under EU-gennemsnittet – og nærmer sig Portugals niveau, som man ellers ikke ynder at sammenligne sig med.

”Det går jo ikke. Det er utrolig uheldigt, at den offentlige forskning ikke følger med, så den private og offentlige indsats går hånd i hånd. Den danske erhvervsstruktur med de små og mellemstore virksomheder gør det særligt nødvendigt med den offentlige indsats. Og den offentlige indsats handler jo ikke bare om at bidrage med forskning, men især med en højt kvalificerede kandidater, der har fået forskningsbaseret undervisning på universitetet. Det er således absolut påtrængende, at der afsættes flere

penge til ph.d.-uddannelse, og DI anbefaler stærkt, at der på årets finanslov afsættes 150 mio. til forskeruddannelse”, siger chefkonsulent.

DI: Erhvervslivet kan ikke alene trække mod Barcelona

Regeringen agerer meget passivt overfor at opfylde Barcelona-målsætningen, når årets finanslov stiller sig tilfreds med en stagnation i den offentlige indsats. *Det kunne se ud som om, at regeringen håber på, at erhvervslivet alene vil opfylde de 3 pct. i 2010, og at det mindsker nødvendigheden af en offentlig indsats?*

”Det var jo ikke bagtanken bag målsætningen. Det vil være meget uheldigt, hvis den offentlige forskning ikke følger samme takt som erhvervslivet. Den offentlige indsats er en nødvendig vidensplatform”, svarer DI's chefkonsulent. ”Og det kan gerne være, at væksten så lovende ud i perioden 1995-2001. Men under de sidste års konjunkturer er der tegn på, at flere virksomhederne ikke kan blive ved med at holde tempoet oppe med stigende investeringer i forskning og udvikling. Så også af den grund være meget forkert at sætte sin lid til erhvervslivets indsats alene”.

DI foreslår som en særlig indsats over for de små og mellemstore virksomheder, at der med offentlig støtte oprettes forskningskonsortier, hvor virksomhederne kan gå sammen om fælles udviklingsprojekter.

Indsatsen domineret af få, højteknologiske industrier

Det er fremstillingsindustrien, som gør den største indsats med 60 pct. af totalindsatsen (målt på udgifterne). Og herunder udgør medicinalindustrien alene en tredjedel, mens nærings- og nydelsesmiddelbranchen som samlet hele tegner sig for over halvdelen. Der er en høj teknologi-intensitet i fremstillingsindustrien, idet 85 pct. kan kaldes *højteknologisk*.

Brancher inden for vidensservice står for 33 pct. af totalindsatsen. Her er det især brancherne for udvikling og konsulentbistand i forbindelse med software som står for en tredjedel af aktiviteten. Resten er handel og den finansielle sektor samt øvrige erhverv.

Erhvervslivets samlede udgifter

”Vi har bildt os ind, at vi har et højere vidensniveau herhjemme, og at vi kan leve på det forspring. Men lige pludselig oplever vi, at der er markeder i Asien, hvor man er fuldt på højde med det danske system. Det peger på, at vi lever på en illusion om at være klogere end de andre – og det understreger nødvendigheden af, at der bør investeres mange flere offentlige midler i dansk forskning og uddannelse

Charlotte Rønhof, DI

omfatter løn vedr. FoU-årsværk, øvrige driftsudgifter relateret til FoU (husleje, lys, varme etc.) samt investeringsudgifter til større apparatur, bygninger o.lign.

Det var (fortsat) de få, store virksomheder, som dominerer erhvervslivets forskning, idet de 25 mest forskende virksomheder står for en tredjedel af erhvervslivets samlede forskningsudgifter. Det var dog de små og mellemstore, der med en vækst på 30 pct. havde den største *relative* stigning i FoU-udgifterne. Men væksten skal ses på baggrund af et lavt udgangsniveau – og det må formodes, at væksten især er sket på udviklingsiden.

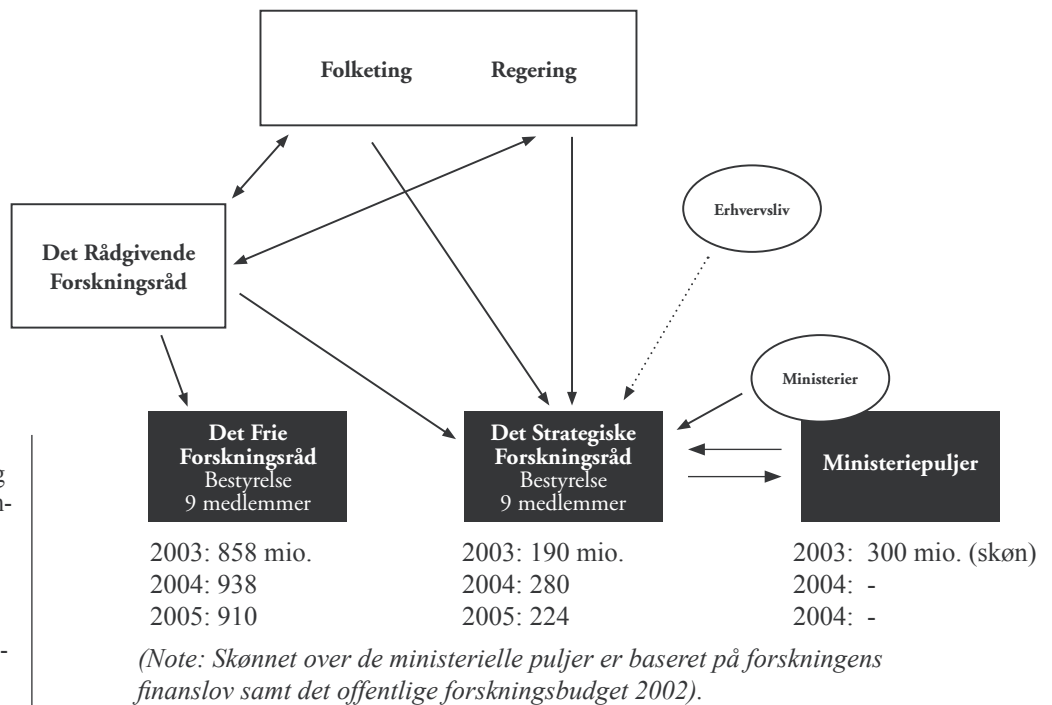
Statistikken fortæller i øvrigt også – i modsætning til regeringens påstande om det modsætning - at en tredjedel af de FoU-aktive firmaer samarbejder med universiteterne. Det er især de højteknologiske og større koncerner, mens mindre, lav og mellem-teknologiske fremstillingsvirksomheder samarbejder med andre forskningsinstitutioner (fx sektorforskningen, GTS).

Tilvækst i videnspersonale

Når man ser på FoU-personale og arbejdsindsats, så var der i 2001 beskæftiget 35.000 personer inden for FoU. Halvdelen af disse var ansat i fremstillingsindustrien, som dog ikke har oplevet nogen særlig vækst i tiåret 1991-2001.

Den tilvækst i personale, som er sket i perioden, kan stort set tilskrives området ”vidensservice”, der har ansat 2,3 gange så mange personer fra 1991 til 2001. I dag beskæftiger videns-service 13.200 perso-

Figur: Påvirkningsveje og bevillinger i rådssystemet

ner totalt set. Det er således med nogen ret, at arbejdsgiverne i Dansk Handel og Service henviser til ekspansionen på området, når de argumenterer for, at der er brug for andre personalegrupper end de hårde ingeniører og teknikere.

Derimod var der stagnation i IKT-brancherne (Informations-kommunikations-teknologi-).

Videnservice' andel steg med hele 18 pct. årligt. Videnservice omfatter konsulentbistand, telekommunikation og databehandling o.l. – og administration, økonomisk planlægning, konsulentarbejde, systemanalyser samt salg og afsætning er således defineret som FoU. Men det interessante er for dette område, at en tredjedel af finansieringen af denne branches FoU betales af eksterne parter. Men væksten her er primært sket på udviklingssiden og ikke på forskningen.

Faresignal: Vækst i udenlandske indkøb

Tallene peger også på, at danske firmaer køber væksten i udlandet. Især det højteknologiske og tunge medico/sundheds/ bioteknologi-brancher – der samlet står for 33 pct. af den totale danske FoU-indsats – køber deres indsats ude i byen, enten hos danske firmaer eller udenlandske.

”Statistikken fortæller, at firmaer *outsourcer* deres vidensarbejde til udlandet. De lægger investeringer i udenlandske datterselskaber, og det er altså ikke bare produktion – af fx tøj, møbler o.lign. – men også udviklingsarbejdet”, siger Rønhof.

”Vi har bildt os ind, at vi har et højere vidensniveau herhjemme, og at vi kan leve på det forspring. Men lige pludselig oplever vi, at der er markeder i Asien, hvor man er fuldt på højde med det danske system. Det peger på, at vi lever på en illusion om at være klogere end de andre – og det understreger nødvendigheden af, at der bør investeres mange flere offentlige midler i dansk forskning og uddannelse”.

Kilde: Erhvervslivets forskning og udviklingsarbejde (Forskningsstatistik 2001, Analyseinstitut for Forskning).

Forskningssystemets penge

Forskningsens finanslov fortæller om pengene i de frie forskningsråd og i det strategiske forskningsråd. Men det fortælles ikke, hvor mange penge der ligger i de 'skjulte' ministeriepuljer

”Forskningsens finanslov” fortæller, hvordan bevillingerne fordeler sig mellem de forskellige kasser. Den fortæller således, hvor stor puljerne bliver til hhv. de frie forskningsråd og de strategiske. Og Forskningsforum – paraplyen for de frie forskningsråd – er umiddelbart tilfreds:

”Med FL-2004 har regeringen taget et vigtigt skridt i den rigtige retning. Det vil vi gerne kvittere for. Der sker en genopretning af rådernes budgetter, så niveauet er nogenlunde stabilt frem til 2007 – selv om der er langt til Barcelona-målsætningen”, siger **Forums formand Jørgen Søndergaard**.

Han erklærer sig tilfreds med den genomsigtighed, som tidligere er efterlyst: Man kan nu fx direkte aflæse den overførsel af ressourcer fra sektorforskningen til universiteter, som har været regeringens mål.

Forskningsens finanslov fortæller ikke om ministeriepuljerne

For første gang er der sat tal og proportioner på de strategiske forskningsråds bevillinger. Grundbevillingen bliver på knap en tredjedel af de frie råds. Men her til kommer så, at særlige ministeriestrategiske puljer også skal ind og vurderes i det strategiske råd, før ministeriet kan uddele dem.

”Loven siger, at de ministeriemidler, som ikke er basismidler, skal i åben kon-

kurrence og udmøntes i samarbejde med det strategiske forskningsråd. Det er hensigten, at rådet skal ’kvalitetssikre’ proceduren”, forklarer **kontorchef Merete Reuss** fra Videnskabsministeriet.

Men Forskningsens finanslov giver ikke noget bud på, hvor store disse ’løse’ puljer faktisk er.

FORSKERforums løse skøn er, at det vil blive et beløb på ca. 300 mio. kroner, men beløbet kan være alt fra 200 til 500 mio. kroner.

Skønnet er usikkert, fordi det i høj grad vil være en politisk afgørelse *at rubricere* de ca. 1.300 mio. kroner, som hidtil har figureret elastisk som ”andre større tilskudspuljer”.

Lovens hensigt er at synliggøre de ministerium-puljer, som tidligere har ligget mere eller mindre skjult til ministeriers egen disponering. Ministerier kan derfor have en vis interesse i at unddrage puljerne fra det strategiske råds fondsfunktioner ved at *omdefinere* deres midler til udviklingsmidler, aftalebelagte midler til særfunktioner el. lign. Men i Videnskabsministeriet frygter man ikke et slagsmål på definitioner:

”Ikke-basismidler fremgår jo af det pågældende ministeriums finanslov, så der er ikke så meget at tage fejl af”, slutter Reuss.

CVU skal ikke forske

- men kan få universitetstitel efter en ubestemt kvalitetsvurdering, hedder det i enighedspapir mellem Videnskabsministeriet og Undervisningsministeriet. Men det løser ikke de praktiske problemer med 'forskningstilknytning', siger DPU's rektor

CVUer – regionale centre for videre-gående uddannelser (seminarier m.m.) – skal ikke til at forske. Forskning og 'anvendt forskning' er noget, universiteter skal lave. Det var således *en fløvs*, da undervisningsminister Tørnæs i sommer - uden at tale med Videnskabsministeriet om det – åbnede op for, at CVUer skulle lave 'anvendt forskning'. Nogle tog straks titlen på sig, fx CVU-Jelling.

Men nogle CVU'ere kan få ret til at bryste sig med universitetstitlen ('University Colleges'). I første omgang betyder det formentlig, at 6 institutioner på kort sigt får titlen (bl.a. ingeniørhøjskolerne i København, Odense og Århus) efter en kvalitetsvurdering. Derimod bliver det et interessant politisk spørgsmål **om og hvor hurtigt** fx CVU-Jelling kan få titlen.

Det er summen af den med spænding ventede tværministerielle forhandling. Resultatet ligner en handel, hvor Videnskabsministeriet har fået sin vilje på kort sigt, men hvor Undervisningsministeren har fået ret til at disponere på længere sigt.

Og nu venter parterne spændt på årets finanslov, for undervisningsminister Tørnæs vil formentlig kæde notatets *politiske åbninger* sammen med en styrkelse af sit CVU-område over for universitetsområdet. Ifølge regeringens finanslovsforslag skal CVU-sektoren have en ekstrabevilling på 42-46 mio. kroner.

Videnskabsministeriet får ingen indflydelse på titel-tildeling

Nogle CVU-institutioner kan kvalificere sig til titlen 'University College'. Godkendelsen til titlen kan udløse ekstra bevillinger (frie midler) og efter CVU'ets egen beslutning med særlige stillinger, som betoner og giver særlige muligheder for udviklingsopgaver.

Titlen kan fås efter en kvalitetsbedømmelse. Et CVU-University skal på grundlag af en ekstern fagkyndig evaluering kunne dokumentere en særlig høj/god performance på udvalgte kriterier, hedder det, men kriterierne er højt uklare, fx når det siges, at de "*bør være udformet, sådan at CVU'et på baggrund af egne beslutninger og valg kan skabe grundlaget for, at de lever op til kriterierne*" og når CVU'et selv skal komme med forslag til, hvilke kriterier der skal lægges til grund ved kvalitetsvurderingen.

Kriterierne for at få titlen vil blive udarbejdet af Undervisningsministeriet med inddragelse af "en række interessenter", hedder det. Men videnskabsminister Sanders universitetsinteresser får *ingen*

særlig rolle eller indflydelse på Tørnæs' tildeling af titlen.

På samme måde er det også i Tørnæs magt at bestemme, hvad 'forskningstilknytning' skal dække – eller rettere ikke-dække (se side 8).

DPU-rektor: Men hvad betyder forskningstilknytning i praksis?

Notatet har især været ventet med spænding på Danmarks Pædagogiske Universitet, fordi loven kræver, at de relevante CVUere skal købe 'forskningstilknytning' på DPU: "Men notatet løser ikke de praktiske problemer i samarbejdet mellem universiteter og CVUer. Notatet fastlægger ikke, hvad 'forskningstilknytning' dækker over i praksis og hvilke forpligtelser, CVUerne har på den front. Det ligner et afladsbrev mellem de to ministerier", siger rektor Lars Henrik Schmidt.

"Det er fortsat fuldstændig uklart, hvad forskningstilknytningen egentlig dækker over. CVUerne pålægges ingen rammer eller forpligtelser. De kan fx nøjes med at lave nogle løse og uforpligtende samarbejdsaftaler, og lade være med at 'købe' ekspertise på universiteterne, som det ellers var forudsætningen i loven"

Lars Henrik Schmidt,
DPU-rektor

DPU kan se frem til, at forventede indtægter ved CVUernes indkøb af forskningstilknytning fordufter, fordi notatet ikke er nogle retningslinier for og krav til CVUerne.

Der er ingen definition af, hvad der er forskning og endnu mindre af, hvad der er 'udviklingsarbejde':

"Notatet taler derimod om, at CVUerne skal opbygges som 'videnscentre'. Men det er der dels ikke lovgivningshjemmel til i loven og dels er det altså begrænset, hvor mange 'videnscentre', der er brug for i dette land.

I praksis betyder det, at det fortsat er fuldstændig uklart, hvad forskningstilknytningen egentlig dækker over. CVUerne pålægges ingen rammer eller forpligtelser. De kan fx nøjes med at lave nogle løse og uforpligtende samarbejdsaftaler, og lade være med at 'købe' ekspertise på universiteterne, som det ellers var forudsætningen i loven", siger DPU-rektor Lars Henrik Schmidt, hvis institution faktisk var stillet i udsigt, at den kunne få indtægter herfra.

Videnskabsministeriet vandt på kort sigt

Retningslinierne har været ventet med spænding på såvel universiteter som CVUere. Sagen har været en ressortkamp mellem to ministerier, og skal der udpeges en vinder, så er det måske Videnskabsministeriet på kort sigt og Undervisningsministeriet på længere.

Det lykkedes Videnskabsministeriet at slå fast at forskning hører hjemme alene på universiteterne, og dermed har CVUerne ikke lov til at lave 'anvendt forskning': "I (*lovgrundlagets*) *betegnelser for CVU'ers vidensprofil indgår termen 'forskning' eller 'anvendt forskning' ikke*".

- men Undervisningsministeriet vinder på længere sigt

Undervisningsministeriet har dog sørget for, at retningslinierne er ret løse, ligesom det er ministeriet selv, som styrer fremtidige procedurer, godkendelser m.m. Videnskabsministeriet og universiteterne er ikke gjort til "part" og er ikke tillagt explicit indflydelse. Og det kan få betydning for fremtidens praksis.

Det handler i første omgang om – som DPU-rektoren påpeger – at der ikke fastlægges konkrete forpligtelser for CVUerne i disses videns-kvalificering. Der fastlægges ikke kriterier for opkvalificering, for forpligter disse til at samarbejde med universiteterne.

Og hvad angår erhvervelsen af "University College"-titlen, så er det ambitionsniveauet for alle CVUere – fx lærerseminarierne – at få titlen, og de vil lægge pres på for at ikke-universitære kriterier skal i spil. Om nogle år kan der forudses et pres på titlen.

Det bliver et interessant politisk spørgsmål om fx lærerseminarium-CVU får titlen. Kynikere vil sige, at notatet er en åbning, så det kun er et spørgsmål om, **hvor hurtigt** de vil få den! Kynikerne vil henvise til den inflation, der gik i professionsbachelor-titlen, da den blev frigivet på samme måde. I dag er der mange grupper af mellemuddannede, der bruger titlen uden at de lever op til de lovmæssige krav.

DPU-rektor Lars Henrik Schmidt nævner en yderligere uheldig konsekvens af titel-ræset: "Titlen vil opdele CVU-sektoren i 1. *division med* universitetstitlen og 2. *division uden*. Hvad ville universiteterne mon sige til at blive delt på samme måde ..."

("Notat om CVU'ers vidensrum" kan fås ved henvendelse på tlf. 33.92.50.92)

Der er kamp om kultur, revir og penge, når CVU'ere og universiteter støder sammen. Konflikten præger derfor også forholdet mellem de to ministre, Sander og Tørnæs.

Revirkamp

Forskellige forventninger, definitioner og kulturer støder sammen, når CVU'erne skal samarbejde med universiteterne. Og så handler det om penge

Problemet med definitionen af 'forskningstilknytning' ligger fundamentalt set i CVU-lovens urealistiske fremstilling af forholdet mellem CVU'ere og universiteter, siger **samfundsvidenskabsdekan Bjarne G. Sørensen** fra Syddansk Universitet:

"Ikke for at være Storebror. Men de uklare forhold hænger sammen med, at hvis ministeriet ønsker en opgradering af kvaliteten på CVU'erne, så burde de også angive nogle minimumsbetingelser og -krav. Og her har sagen været forplumret af, at CVU'erne har talt om 'ligeværdighed' mellem parterne: De kom med den praktiske erfaring og universiteterne kom med elfenbenstårnet. Sådan er realiteterne jo ikke, for hvis man mener forskningstilknytning alvorligt, så er det jo universiteterne, som sætter rammer og betingelser. Det er jo på universiteterne, der forskes ..."

CVU: Universiteternes revirkamp

CVU-reaktorernes formand Knud Munksgaard: "Det er en helt fejlagtig opfattelse og blokerende for et fornuftigt samarbejde, når universiteter opfatter samarbejdet som en revir-kamp og at vi er ude efter deres penge. CVU'erne har ikke ønsket at blive universiteter i traditionel forstand. Vi har heller ikke ønsket at blive overført til Videnskabsministeriet, for at blive forskningsinstitutioner".

Men han mener ikke, at universiteterne har patent på begrebet 'forskning': "Betyder definitionen så meget?

Vidensopsamling kan foregå som udviklingsarbejder eller forskning. Jeg kan ikke forstå, at det er så vigtigt med den begrebsdannelse. CVU har en opgave med videnindsamling og hvis det nogle steder udvikler sig til anvendt forskning for egne midler har jeg svært ved at forstå problemet", siger CVU-reaktoren. "Men nogle CVU'ers praktiske problem er, at man pr. definition er udelukket fra at søge forsknings- og udviklingsmidler i forskellige puljer. Vi ønsker en ligeværdighed, så vi også kan søge og få midler, selvfølgelig under forudsætning af at ansøgerne lever op til kriterierne".

Men Munksgaard vil ikke stå hårdt i revirkampen med universiteterne. CVU'erne understregede ved lovens tilblivelse, at forskningstilknytning var vigtigt for opkvalificeringens skyld, men mente samtidig, at forskningstilknytning ikke skulle begrænse det mere praksis-relaterede arbejde:

"Det er vigtigt at understrege, at CVU'erne er baseret på indsamling af viden om professionsudøvelse på forskellige områder. I stedet for 'forskningstilknytning' bruger jeg gerne udtrykket 'forskningssamarbejde'..."

Glemte Tørnæs at svare tinget?

Hvad har CVU'erne faktisk brugt en særbevilling på 12 mio. kroner til 'forskningstilknytning' til? Har de købt forskningsviden på universiteterne eller har de stille og roligt *sivet* pengene på interne projekter?

Undervisningsministeriet lovede for fire måneder siden Folketinget et svar, men det ser ud til, at ministeriet har forpuppet sagen.

Spørgsmålet blev rejst, da Danmarks Pædagogiske Universitet beklagede sig over, at de slet ikke havde fået de indtægter, som de havde regnet med. CVU fik nemlig en særbevilling, som var øremærket dette kompetencekøb. DPU havde således 10 mio. kroner i udsigt, men der blev kun lavet aftaler for 4 mio. kr. De sidste 6 mio. kroner kan være brugt i strid med lovens ånd.

I juni blev der stillet Folketingsspørgsmål (nr. 124) om, hvordan den totale "udviklingsbevilling" på ca. 12 mio. kroner var blevet brugt.

Pengene var øremærket til køb af forsknings-, uddannelses- og udviklingsydelser ved et universitet, dog med en afprøvningsordning, således at centrene på det pædagogiske område de første tre år skulle købe hhv. 75, 50 og 25 pct. ved DPU. Herefter kan centrene frit købe ydelser ved alle universiteter og sektorforskningsuniversiteter.

FORSKERforum kunne ved henvendelse i Undervisningsministeriet ikke få at vide, hvor sagen lå eller hvornår Folketinget kan forvente at få et svar.

jo

CVU: Se næste side...

jo

CVU: Hvad er 'forskningstilknytning'

- spørger Civiløkonomerne efter at der er indgået særdeles uens aftaler mellem CVUer og universiteter. Nogle er forpligtende, andre ligner hensigtserklæringer

"En ha-uddannelse bør have samme bonitet og kvalifikationer uanset om den er taget på Handelshøjskolen i København, i Slagelse eller i Herning. Med udgangspunkt i den meget forskellige forpligtethed i de indgåede aftaler kan man stille spørgsmål ved, om det faglige grundlag skrider, fordi der ikke er faste kriterier for aftalerne, hvorved det nærmest er op til det lokale niveau at lægge standarderne. Der var mange gode intentioner med forskningstilknytningen og mange løst formulerede parametre, men ingen faste krav-specifikationer, som på sigt kan sikre en ensartet kvalitet", forklarer uddannelseschef **Povl Tiedemann** fra Civiløkonomerne. Han vil ikke nærmere kommentere de konkrete kontrakter.

De såkaldte forskningstilknytnings-aftaler mellem CVU'ere og universiteterne har udviklet sig til at være meget elastiske aftaler med stor grad af forpligtethed eller uforpligtethed. Nogle aftaler har stor forpligtethed og gensidigt ansvar, mens andre har karakter af hensigtserklæringer og en uforpligtende blåstempling af CVU'et faglighed. I de uforpligtende tilfælde er det således i høj grad op til det lokale CVU at sikre den faglige kvalitet og opgradering, for modparten er ikke forpligtet som garant.

"En ha-uddannelse bør have samme bonitet og kvalifikationer uanset om den er taget på Handelshøjskolen i København, i Slagelse eller i Herning. Med udgangspunkt i den meget forskellige forpligtethed i de indgåede aftaler kan man stille spørgsmål ved, om det faglige grundlag skrider, fordi der ikke er faste kriterier for aftalerne

De uens aftaler er rejst som et problem af **Civiløkonomerne**, som har påpeget problemet over for Folketingets Videnskabsudvalg. De er nervøse for en faglig devaluering af ha-uddannelsen, som giver en hjemlet adgang til cand.merc.-studiet.

Stor forskel på aftalerne

Det er imidlertid stor forskel på konkretiseringsgraden i de indgåede kontrakter. I de klareste samarbejdsaftaler – fx mellem Handels- og IngeniørHøjskolen i Herning og Handelshøjskolen i København - er der indgået detaljerede kontrakter om, hvorledes den faglige opgradering skal ske i praksis, hvorledes støtten skal for-

CVUer og universiteter behøver ikke at elske hinanden – men de er nødt til at finde ud af, hvad 'forskningstilknytning' indebærer for at få forholdet til at fungere

ankres, hvorledes der eventuelt skal ske udveksling af lærerkræfter m.m.

I andre tilfælde - fx mellem CVU-Slagelse og dekanen på Syddansk Universitet – er der indgået en kortfattet hensigtsaftale, som er relativt uforpligtende for begge parter. Den forpligter kun på tre områder: Syddansk Universitet får to fagkyndige medlemmer til Handelshøjskolecentrets udviklingsråd, parterne mødes en gang om året til koordinering og SDU udpeger censorer. Derudover fremgik det lakonisk, at Handelshøjskolecentret betalte SDU 700.000 årligt for ydelserne.

Samfundsvidenskabsdekan Bjarne G. Sørensen fra Syddansk Universitet er ikke enig i, at hans aftale er løs: "Vi udpeger censorer og evaluerer med mellemrum. Kvalitetssikringen foregår således ved, at vi efterfølgende kontrollerer kvaliteten i outputtet fra deres uddannelse. Men det er da rigtigt, at der fx ikke er præcist aftalt, hvordan kvalitetshøjnelse skal afvikles i praksis, men det har der ikke været et ønske om i Slagelse".

Men er så ikke en risiko for et skred i kvaliteten, for alt andet lige er SDU vel interesseret i, at så mange så muligt gennemfører ha-uddannelsen og dermed kvalificerer sig til cand.merc.-uddannelsen i Odense?

"Nej, vi er interesserede i et godt produkt og vores kontrol er reel. Og hvad angår potentielle cand.merc.'ere, så vil de fleste i Slagelse tage videre til Handelshøjskolen i København ..."

Ministeriet: Ikke ansvar for retningslinier eller godkendelse

Undervisningsministeriet oplyser, at man ikke har godkendt aftalerne, oplyser **kon-**

torchef Hanne Buch:

"Jamen, det er institutionernes eget ansvar at indgå aftaler. Om kvaliteten i uddannelsen så er i orden vil blive kontrolleret efterfølgende, når uddannelser med akkreditering til professionsbachelortitlen skal evalueres i perioden 2004-08".

Hun kan ikke forstå Civiløkonomernes frygt for, at ha-uddannelsens kvalitet visse steder kan være skredet:

"Nej, uddannelserne bliver løbende kontrolleret gennem censur. Og kvaliteten er som sagt institutionernes eget ansvar, og de vil blive kontrolleret i den kommende evaluering".

CVU: Vi definerer selv forskningstilknytningen

CVU-rektorenes formand **Knud Munksgaard** har sin klare udlægning af, hvem der styrer forskningstilknytningen:

"Det gør CVUerne. Samarbejde foregår på vores betingelser, vi definerer, hvad vi vil have forskningstilknytning til. Der er tale om, at vi i forbindelse med undervisningen ønsker at blive klogere på noget, og det laves der så et udviklingsarbejde på, som så i nogle tilfælde kan udvikle sig til forskning".

Universitetet efterlyser fastere rammer og krav

Samfundsvidenskabsdekan **Bjarne G. Sørensen** er såmænd ikke utilfreds med, at institutionerne selv forhandler aftalerne:

"Problemet er, at aftalerammen er lagt så slapt op, at det er muligt at lave alt fra hensigtserklæringer til mere konkrete og detaljerede aftaler. Hvis Undervisningsministeriet ønsker en opgradering

En gøgeunge med penge ...

Uklar ansvarsfordeling betyder, at der er flere tvister omkring Learning Lab. Man har en tvist om økonomi med DPU. Og man har på tredje år hverken en samarbejdsaftale med DPU eller en udviklingsaftale med Videnskabsministeriet

Det er præcis tre år siden at **Learning Lab** blev åbnet på en stor konference på SAS Radisson hotellet. Alligevel er der hverken en samarbejdsaftale med **DPU** eller en udviklingskontrakt med **Videnskabsministeriet**. De tre parter er havnet i en *catch-22* som bl.a drejer sig om det overhead-bidrag, som Learning Lab skal betale DPU for lønadministration, postfordeling, rengøring m.m.

DPU's bestyrelse henholder sig til, at Finansministeriets budgetvejledning foreskriver at DPU skal have en overheadprocent på 20 procent af de penge, som Learning Lab får – i grundbevilling eller eksternt. Derfor betaler Learning Lab fem millioner kroner for at få gjort rent og administreret løn. En service, de mener de kunne få ude i byen for 800.000 kr., men også er villige til at betale mere for, hvis man i øvrigt kan blive enige om, hvad dette overhead dækker. Overhead-princippet betyder, at hvis Hans Siggaard Jensen rejser 50 millioner kroner til Learning Lab i EU, så skal de 10 i princippet afleveres til DPU. Og det vil Learning Lab ikke.

Siggaard: Learning Lab bidrager til DPUs økonomi

Problemet for Learning Lab er, at laboratoriet godt nok selvejende, har en selvstændig bestyrelse og egen ledelse (som såkaldt §12-institution). Men i sidste ende er det DPU, der har ansvaret og legalitetskontrollen. Det er således formelt DPU, der kommer til at hænge på et eventuelt underskud i Learning Lab. Derfor mener DPU's bestyrelse – med formand Inge Thygesen i spidsen – at man har det sidste ord i fx overhead-diskussionen.

Det har skabt problemer, når DPU læste Learning Labs 2002-regnskab som et driftsunderskud på syv mio. kroner i forhold til budgettet. Learning Lab hævder på sin side, at de aldrig har haft andet end positiv likviditet, og at samarbejdet også vil være uden omkostninger for DPU i fremtiden. Og Learning Lab-direktøren peger tilmed på, at de fem millioners overheadbidrag fra Learning Lab er med til at bringe DPUs egen økonomi i balance.

Og de penge falder på et tørt sted, for det er ingen hemmelighed, at DPUs økonomi er meget skrøbelig.

Siggaard: Irriterende konstruktion

”Selve konstruktionen er irriterende for både DPU og os. Den forudsætter at de involverede gensidigt holder af hinanden. Og DPU har ofte set os som en gøgeunge og det har været irriterende, at de har fortalt os, hvad vi må og ikke må,” siger Hans Siggaard Jensen.

Learning Lab oplever en overdreven interesse fra DPUs side i Learning Labs økonomiske affærer. For eksempel vil DPUs ledelse orienteres om ansættelser og – specielt – gager.

”Vi har anfægtet overfor Videnskabsministeriet, at legalitetskontrollen medfører sådan en unødvendig detaljeringsgrad. Vi mener, at DPU må have kontrol på budget og regnskabsniveau, hvorimod de mener, at hvis de står med det endelige ansvar, så må de også have indsigt i detaljerne,” siger Hans Siggaard Jensen.

Learning Lab har forsøgt at inddrage Videnskabsministeriet i sagen, men ministeriet mener på deres side, at netop fordi de to institutioner er selvejende, så må de selv finde en løsning på problemet. Et kompromis i sagen menes dog at nærme sig, ved at Learning Lab betaler DPU 16,67 procent af grundbevillingen og otte procent af de eksternt rejste penge.

Learning Labs fremtid

Vil DPU af med Learning Lab, lyder spørgsmålet til Siggaard:

”Næh, det tror jeg ikke. De er ude på at sikre sig økonomisk, og vi har i øvrigt på en lang række faglige områder de bedste samarbejdsrelationer,” svarer Siggaard.

Trods en del forsøg har det ikke været muligt at få hverken DPU-rektor Lars-Henrik Schmidts eller bestyrelsesformand Inge Thygesens kommentar.

nbc

Fortsættes næste side...

af kvaliteten på CVU'erne, så burde de også angive nogle minimumsbetingelser og –krav. Fastere rammer havde gjort det nemmere at fastsætte en gensidig aftale og prissætte aftalerne, som dermed også var blevet mere ens”, siger SDU-dekanen.

Han bakkes op af DPU-rektor Lars Henrik Schmidt: ”Det er fuldstændig uklart, hvad ’forskningstilknytning’ egentlig dækker over. CVUerne pålægges ingen rammer eller forpligtelser. De kan nøjes med at lave nogle løse og uforpligtende samarbejdsaftaler, og fx lade være med at ’købe’ ekspertise på universiteterne, som det ellers var forudsætningen i loven”.

CVU-konflikt fra starten

Politisk har CVU-konstruktionen været en kilde til konflikt. De borgerlige var mest imod konstruktionen, bl.a. fordi det kunne udvikle sig til en ’akademisering’ af en mellemuddannelse. For de radikale – med daværende undervisningsminister Vestager i spidsen – var det derimod et hjertebarn. De radikale har da også – efter den borgerlige regerings tiltrædelse – gjort meget for at holde systemet fat på, at ”forskningstilknytning” var ment alvorligt.

De løse forskningstilknytningsaftaler kan også ses som led i spillet om CVU'erne skal have lov til at kalde sig universiteter (university colleges) som Undervisningsministeren ønsker. Og en sådan titel skal vel tages alvorligt og ikke baseres på så løse og uforpligtende kontrakter, spørger Civiløkonomernes uddannelseschef.

jø

Learning Lab: Luftsteg og vindfrikadeller - eller forud for sin tid?

”Intellektuelle reklameagenter” lød karakteristikken af Learning Lab i sidste måned. Det har sat fokus på, hvad de egentlig laver. Er Learning Lab vanvittigt nyskabende eller bare tom retorik, spørger vi projektets centrets direktør

Efter den kritiske omtale i bogen ”På en bølge af begejstring” (se FORSKERforum 168) har Learning Labs forskningsdirektør Hans Siggaard Jensen været travlt optaget af at skrive flammende svarskrifter og give interviews.

Bogen kritiserede de politiske processer, der lå til grund for at skabe Learning Lab. Hvis idéen om Learning Lab ikke var blevet oversolgt af forførende projektmagere til embedsmænd og politikere, så var institutionen aldrig blevet oprettet, for det har det ikke tilstrækkelig faglig substans til, lød kritikken.

”Jeg var da forberedt på, at folk ikke udelukkende ville klappe i deres små hænder over projektet. At man kunne kritisere vores - hvad nogle kunne mene - var forrykte projekter, forkerte metoder eller inkompetente medarbejdere. Men jeg var ikke forberedt på at det, i stedet for at handle om, hvad vi laver, handler om at vi tilsyneladende er besmittede med den der arvesynd, at fordi vi er etableret i en *dot.com-begejstring*, så er alt, hvad vi laver, luftigt,” siger Hans Siggaard Jensen om bogens kritik.

Carte blanche til risiko

Learning Lab er en selvejende hvad der svarer til en såkaldt §12 institution under DPU og får hvert år i en ikke fastsat år-række 25 millioner kroner til at nytænke læring. Dertil kommer en hel del ekstern finansiering, i år alene 15 millioner kroner. Og Learning Lab har taget opgaven med at eksperimentere, meget alvorligt. Når man åbner dørene til laboratoriet inde fra DPUs store aula, så åbner man dørene til et kontorlandskab, der mest af alt minder om en legeplads. Der er røde sækkestole til at slænge sig i og - ud over bøger - også kulørt legetøj på reolen. De individuelle forskerkontorer er afskaffet, og alle sidder i lyse og åbne kontorlandskaber.

”Vi har aldrig lagt skjul på, at vi fortolkede opgaven sådan, at vi havde carte blanche til noget, der involverede en risiko. Al god forskning skal jo prøve at lave noget nyt, ellers kommer der ikke noget nyt frem, ellers er det uinteressant. Man må have dristige hypoteser. Men man kan overveje, om vi prøver at lave for mange nye ting på en gang: Kontormiljø, organisation og valg af forskningsområder. Men det er meget svært kun at

eksperimentere med en faktor af gangen,” siger Hans Siggaard Jensen.

Laboratoriets tese er, at der findes et felt omkring læring, kompetenceudvikling, organisatorisk læring og vidensledelse som ligger i spændefeltet mellem den traditionelle skole- gymnasieorienterede forskning (DPU) og det traditionelt business-orienterede på Handelshøjskolen.

”Ingen forældre har noget imod, at vi laver et Leg og Læring-projekt om at overgangen mellem børnehaven og skole skal fungere bedre. Men det næste skridt er, hvordan gør vi det? Og der stiger fru Hansens forståelse måske af, og det har jeg egentlig ikke noget problem med. Der er visse ting, hvor man må gøre en indsats for at fatte, hvad det handler om ...

**Learning Lab-direktør
Siggaard Jensen**

”Vi skal realisere en forestilling om, at lave et forskningsinstitut, som ikke har én stakeholder, men mange stakeholders, mange interessenter. Vi rådgiver mange ministerier, vi skal være inter-sektorielle. Dernæst skal vi prøve at realisere en måde at organisere forskning på, som mange startede med at pege på i slutningen af 90'erne, kaldet modus 2 forskning, *den entreprenøriske forskningsform*. Som siger, at forskning skal forholde sig anderledes: Man skal være mere bevidst om, at forskningen er en del af det offentlige liv og ikke skal sidde i et elfenbenstårn. Projekterne skal tænkes således, at vi altid kan redegøre for, hvad det er for en samfundsmæssig opgave, der skal løses. Det skal kunne forklares til fru Hansen,” mener Hans Siggaard Jensen.

Louise Frevert: Sort snak

Dansk Folkepartis uddannelsesordfører Louise Frevert er dog stærkt i tvivl om projektet forstås af fru Hansen. Hun har spurgt til Learning Labs berettigelse.

”Jeg kan ikke gennemskue, hvad de laver. De laver en masse fine bøger om voksenlæring, men jeg spekulerer på, om der er behov for den slags, hvor forsk-

ningen forsker i sig selv. Jeg synes det bliver meget akademisk bare for at blive akademisk. De siger, de har strålende resultater, men jeg synes, det er meget lidt tilgængeligt,” siger hun. ”De taler sort, i stedet for at sige hvad det drejer sig om, og det har irriteret mig længe”.

Hans Siggaard Jensen er enig i at en statsstøttet institution skal kunne legitimer sig selv og kunne forklare, hvad pengene går til og Learning Lab Denmark udgiver derfor et kvartalstidsskrift og en udførlig hjemmeside.

”Jeg synes ikke vi har problemer med at konkretisere, hvad vi vil, når det kommer til de enkelte projekter. Men der er forskel på at forklare, *hvorfor du laver, hvad du laver*, og så forklare *hvad du laver og hvordan du gør det*. Hvis Bjørn Lomborg bliver spurgt, så siger han vi vil gerne have mere miljø for pengene. Det kan enhver fatte og det vil da være meget rart. Men hvis man spørger, hvordan får man det, hvordan analyserne bliver lavet statistisk og matematisk, så bliver det straks mere kompliceret. Og det kræver teknisk indsigt,” siger Hans Siggaard Jensen.

”Hvordan:

Så er det fru Hansen stiger af

”Vi kan sagtens sige, at vi vil lave matematik-undervisningsmateriale, så flere vil interessere sig for at læse matematik i gymnasiet. Og at vi laver Leg og Læring-projektet, fordi vi gerne vil bidrage til, at overgangen mellem børnehaven og skole fungerer meget bedre, end den gør i øjeblikket. Og det kan ingen forældre have noget imod, for selvfølgelig er det da vigtigt. Men det næste skridt er, hvordan gør I det? Og der er det så, at fru Hansen måske stiger af, og det har jeg egentlig ikke noget problem med. Der er visse ting, hvor man må gøre en indsats for at fatte, hvad det handler om,” siger Siggaard.

”Men ikke alle projekterne er svære at forstå. I matematikundervisningen er det da en meget simpel idé at sige, der er en masse erfaringer med fascinationen af computerspil, og hvorfor ikke bruge det? Eller, at alle brokker sig over at traditionelle projektledelsesmetoder ikke duer, for alle projekter bliver forsinkede. Så det kunne være at der var et problem dér. Man kan faktisk undre sig over, at

(Foto)

Der var langtfra tale om forsoning, da Learning Lab-direktør Siggaard (tv) mødtes med forfatteren til den kritiske bog "På en bølge af begejstring", professor Bøje Larsen, ved et debatmøde på Handelshøjskolen i København d. 2. oktober.

der ikke er nogen, der har gjort det før," mener Hans Siggaard Jensen.

"Men det kan da være rigtigt, at hvis man ser hele porteføljen af forskningsprojekter, så virker det da overvældende, for det er 25 rimeligt avancerede projekter. Og kan det overhovedet realiseres?"

Fire succeskriterier

Learning Lab har en række succeskriterier. Der skal leveres forskning af en høj kvalitet, og der skal udarbejdes nye teorier. Der skal **ikke bare publiceres traditionelt**, men i løbet af tre til fem år håber laboratoriet at kunne producere et resultat, der giver internationalt genlyd. Det ville være en succes, hvis forskerne bliver inviteres til konferencer som keynote speakers og hvis der kommer en teoridannelse omkring Learning Lab. For eksempel kunne det være at finde næste trin indenfor sociale læringsteorier eller organisatorisk læring.

Et andet succeskriterium er **at skabe nye værktøjer**, ligesom vidensregnskabs-metode: "Hvis vi udvikler et nyt computerspil som undervisningsredskab, så ville det være et værktøj. Og det skal være ret konkret. Vi behøver ikke at stå med et kommercielt produkt, men en art prototype skal der være tale om."

Et yderligere succeskriterium handler om **at skabe nye praktikker**, hvis man kan bidrage til at der sker en omlægning af praksis fra én form til en anden, hvilket så vil være et resultat af ny forskning.

Det fjerde kriterium er, hvis Learning Labs arbejde kan give anledning til **"spin-off virksomheder"**: "For eksempel har vi et projekt om den nye mødeform i et samarbejde med SAS Radisson hotelterne. Vi skal finde ud af, hvordan den nye konference kunne se ud – og hvis vi har succes med det, så er der intet til hinder for, at nogle laver en rådgivende virksomhed på basis af dén viden. Kan vi levere på en eller flere af disse parametre,

så har vi gjort det godt," forklarer Hans Siggaard Jensen.

Aktionsforskning

Learning Lab vil også gerne genoplive og nytænke aktionsforskningstraditionen fra midten af 1900-tallet, som ellers i en særlig form blev afvist i 80erne som marxistisk. Aktionsforskning er handling indenfor en social organisation: At man kun kan få viden om et socialt felt ved **at interagere med det i stedet for at observere det**. Det vil muligvis kunne bringe forskningsresultater frem, som handler om realkompetencer. Der ligger en masse viden i organisationer, som er udsprunget er års erfaring, men som ikke er nedfældet og eksplicit.

"Hvis man spørger en software-virksomhed om, hvordan de gør, så siger de: Jamen, det kan vi bare. Men ville det ikke være rart at finde ud af hvad det er, man kan? Så den viden kan blive formuleret og stillet til rådighed for andre, som så kan kompetenceudvikle?" spørger Hans Siggaard Jensen.

Er I bare forud for jeres tid?

"Det er åbenlyst, at hvis jeg fortæller om disse ting til kollegaer fra andre lande, så forstår de det fint. Så i den forstand har jeg ikke et problem med, at der er mange andre, der ikke forstår, hvad det drejer sig om. Men spørgsmålet er selvfølgelig, opleves det som noget, der kan realiseres på en måde, så det løser nogle umiddelbare problemer, og har det overhovedet nogen relevans og værdi? Eller skulle man bare blive ved med at gøre tingene på den sædvanlige måde. Og det er jo stadig et åbent spørgsmål. Jeg regner da med, at det har en relevans, men indtil videre er der mig bekendt ikke nogen, der har helt klare forestillinger om, hvordan det skal realiseres og der er mange måder, hvorpå det kan gå galt."

Politikerne: Støtte og tvivl om LL's fremtid

"Det er jo vanvittigt at Danmark ikke er førende indenfor spændende, inspirerende forskning om uddannelse og læreprocesser, når uddannelsestraditionen nu er så lang og bred, og når vi nu bruger så mange penge på det", siger Margrethe Vestager (R), der var undervisningsminister, da beslutningen om at oprette Learning Lab blev taget. Hun synes stadig er projekterne er spændende, og at organisationen udvikler sig langs de linier, som hun håbede. Hun har til gengæld ikke meget tilovers for bogens kritik:

"Altså, den grundlæggende præmis i analysen er, at vi politikere er idioter og det præmis vi jeg gerne stille spørgsmålstegn ved. Og meget kan man beskyldte embedsmænd for, men de plejer ikke at blive beskyldt for overdreven fantasifuldhed eller fantasteri", siger hun. "Det var jo en idé der opstod mange steder på én gang, at man ville prøve at skabe en type forskning, som kunne sikre at Danmarks tradition for vidtstrakt, gratis uddannelse kunne fortsættes,"

Hun erindrer, at der blev nedsat en arbejdsgruppe, der netop skulle sikre at man ikke gav penge til fantastier, der ikke magtede at omsætte midlerne til noget konkret og anvendeligt: "Så der var ikke tale om små sæbesælgere, der gik rundt med deres små kufferter og prakkede os noget på".

Hun tror stadig på, at Danmark skal trække på den særlige danske uddannelsestradition: Hun nævner blandt andet genoplivningen af aktionsforskningen, realkompetencer, og spørgsmålet om forskellig intelligens i forhold til differentieret undervisning som områder, der kunne være interessant at få ny viden på.

Louise Frevert er på sin side stadig i tvivl om hun vil arbejde for at få Learning Lab lukket.

Karriere – vi holder os bare oven vande

FORSKERforum sad med på en lytter, da unge forskere mødtes for at snakke om en usikre karrieremuligheder

(Foto: Kenn Römer-Bruhn)

Udsigten over Hillerød Slotssø fra KUs **Ferskvandsbiologisk Laboratorium** er *foryrgende*. Patriciervillaen, der huser laboratoriet, ligger lige ned til søen og stedet fremstår i det hele taget harmonisk og fredfyldt. Indenfor i frokoststuen med fløjddøre ud til søen, er situationen imidlertid knap så rosenrød. Udsigten til et fornuftigt karriereforløb er nemlig ikke-eksisterende for de unge forskere, der i dag har bestemt sig for at mødes for at snakke om problemstillingerne og frustrationerne.

”Karriereplanlægning, altså,” siger post.doc. **Klaus Brodersen**, der har været igennem otte tidsbegrænsede ansættelser siden 1992, ”det er jo kun for folk, der sidder i faste stillinger. Vi andre tosser jo bare rundt og prøver at fange, hvad vi kan.”

Med kun få faste stillinger og en minimal udskiftning er der langt fra jobs til alle de 20 Ph.D.-studerende, undervisningsassistenter, forskningsassistenter, og post.docs., der er bænket i frokoststuen. Alle har tilknytning til KUs Ferskvandsbiologiske og Marinbiologiske laboratorier. Og alle er ansat på kontrakter, der strækker sig fra en måned til tre år. Der er næppe udsigt til mere end et enkelt fast job i de næste fem år. Faktisk er der udsigt til at være ansat i mindst fem-seks tidsbegrænsede stillinger, før man kommer i nærheden af en fast. *Og hvad gør man så?*

Elsker sit job, men hader sin situation

”Der er ingen grund til at tude snot over, at der ikke er nogle faste stillinger, for det er ude af vores hænder,” siger **Thomas Binzer**, ph.d.-studerende og initiativtager til mødet.

”Men vi skal prøve at forbedre vilkårene for de jobs, der nu en gang er til stede. Der er mange muligheder for at gøre ansættelserne bedre og mere fleksible, men mulighederne bliver ikke rigtig brugt.”

Et af hovedproblemerne ved at være ansat på korttidskontrakter er, at det er svært at koncentrere sig fuldt ud om det projekt, man rent faktisk er i gang med. Ikke bare er der et efterslæb fra tidligere projekter, der skal afsluttes, man skal også konstant være på tærerne for at finde nye projekter – og få dem finansieret. Man skal undervise, stille sine kompetencer til rådighed for kollegaer og studerende og i det hele taget vedligeholde sit forskningsnetværk. Og ofte når man ikke dét, der virkeligt kvalificerer, nemlig

publiceringen – for den kan nemlig udskydes, og det kan de faste opgaver ikke.

”Kontinuiteten og engagement burde være blandt nøgleordene i forskningen – men den bliver skåret i stykker, når fokus altid er på det næste projekt,” siger Brodersen, der med sine egne ord ”elsker sit job, men hader sin jobsituation.”

Efterlyser pædagogik

”Jeg udleverer de samme kompendier, med de samme stavfejl, hvert år til de studerende. Hvis man efter hvert kursus tænker, at det er sidste gang man underviser, så går man jo ikke hjem og bruger sin sparsomme tid på ”unødvendige forbedringer” – og det er ikke særligt tilfredsstillende – hverken for de studerende eller underviseren,” siger Brodersen.

I det hele taget er undervisningen et kernepunkt. De fleste af de fremmødte er glade for at undervise, men Binzer nævner, at han hverken som undervisnings-, forskningsassistent eller ph.d.-studerende har fået et kursus i pædagogik eller formidling.

”Undervisningen bliver taget mere alvorligt hér på FBL end andre steder, men der er stadig ingen overordnede, der tilbyder kurser eller coaching i at undervise. Og ansvaret for undervisningen er tungt, når man er grøn. Jeg ville mene, at et undervisningskursus burde være obligatorisk for alle løstansatte forskere og undervisere og ikke som nu, hvor det først bliver obligatorisk på adjunkt-niveau” siger Thomas Binzer og tilføjer, at selv ikke gymnasieelever må blive undervist uden at underviseren har været på pædagogikkursus.

Stor frihedsgrad – og stor utryghed

Diskussionen om, hvor meget undervisning på KU-naturvidenskab der egentlig bliver varetaget af løstansatte, breder sig. Gættene lander på omkring 50-60 procent.

”Men KU ville jo aldrig gå med til at undersøge det!”, siger én. Og hvorfor er der ingen udviklingspolitik for de unge? Findes der overhovedet personalepleje eller –politik for de løstansatte, lyder spørgsmålene. Succeskriterier blandt andre erhvervsgrupper, nemlig tryk i ansættelsen, god balance mellem arbejdsindsats/fritid og løn – er i hvert fald succeskriterier, som ligger temmelig fjernet for løstansatte på universiteterne.

Til gengæld er forskningen på universiteterne præget af en stor frihedsgrad. Men det er også *medaljens bagside*, når man er ung. Opfattelsen er, at på sektor-

forskningsinstitutionerne er forpligtelserne mere gensidige, hvilket ofte skyldes en tættere reference til en gruppe eller en chef og en højere grad af personalepleje. Tæt samarbejde og oprigtig interesse fra kollegaer og overordnede side er en af de ting, der kan skabe mere engagement. Og engagement, det er der brug for.

Løstansatte galper ikke op om deres arbejdsvilkår

”Mange fastansatte vil nok mene, at post.docs. må have det som blommen i et æg, fordi forpligtelserne ud over forskningsprojektet er begrænsede” siger Klaus Brodersen.

”Det er for så vidt også sandt – såfremt man altså gemmer sig ved sit skrivebord, piller i sin egen navle og i øvrigt ikke tænker længere end til ansættelsens udløb. Men hvis man vil bidrage til stedets trivsel, stille kompetencer til rådighed, deltage i udvalg og planlægning, og vedligeholde og servicere det netværk, som er så vigtigt for næste års løn, så løber tiden. Presset ved konstant at skulle evalueres – dvs. søge lønmidler – må nu engang være større end presset ved at skulle søge projekt-driftsmidler, da konsekvenserne af et afslag er temmelig forskellige. Og det pres bremser selvfølgelig kontinuiteten, forskningsglæden og kvaliteten i både arbejdsdagen og i produktet.”

Det betyder også, at de løstansatte som udgangspunkt ikke galper op om deres ansættelsesvilkår. Når man er løstansat – og altid på vej ud – så holder man lavere profil og er mere ydmyg end hvis man sad sikkert i sadlen som fastansat. Det betyder også, at de usædvanlige ansættelsesvilkår mestendels bliver forbigået i tavshed.

Ansættelsesperiode: 15 dage

Løse ansættelser stresser, og det bliver ikke bedre af, at ansættelsesperioderne ikke har et minimum. Det fortælles, at folk er blevet tilbudt ansættelser helt ned til 15 dage på grund af dimittend-reglen. **En nyuddannet pige** fortæller således, at hun sidder i en ansættelse, der varer en måned:

”Jeg ved det er helt latterligt, men jeg ville jo tage imod det, hvis jeg blev tilbudt en forlængelse på 15 dage,” siger hun.

Og da Thomas Binzer foreslår gruppen at mødes igen om to måneder, lyder det tørt:

”Der er vi her nok ikke...”

nbc

Måske skulle man blive portør

Niels Henrik Borch, ferskvandsbiolog og løstansat lektor på FBL med en ansættelse som løber ud: I løsansættelser er du altid på vej ud i et nyt projekt, før du har gjort det sidste færdigt

”Alle kommer jo i en alder, hvor man får børn og prioritetsgæld. Og så bliver det en større belastning, at man ikke ved, hvor pengene skal komme fra,” siger Niels Henrik Borch, der er ferskvandsbiolog og siden sin Ph.D i 1997 har været ansat i tre forskellige funktioner på FBL, udover at have et barselsvikariat på DMU.

Men én ting er, at der ikke er udsigt til nogen faste stillinger. Et andet problem er, at der er mange besværligheder knyttet til at være løstansat. Det er for eksempel sværere at rejse midler fra forskningsrådene.

”Bevillingssystemet er ikke heldigt overfor de løstansatte. Jeg ansøgte i begyndelsen af en tre-årig ansættelse Forskningsrådet om en maskine til en halv million. Rådet skrev tilbage og sagde, at jeg i princippet var støtteberettiget, men at de ikke ville bevilge til en løstansat. Næste år fik jeg en fastansat til at søge for mig - og så fik vi pengene,” siger han.

Bevillingssystem holder løstansatte ude

”Konsekvensen bliver altså, at hvis man altid skal teame op med fastansatte, så bliver projekterne allerede beskrevne projekter og bundne opgaver. Så jeg kan ikke blive profileret på min egen

forskning og opdyrke egne områder. Det bevillingssystem holder de løstansatte ude og er med til at tage modet fra dem,” forklarer han.

Et andet problem, som gør det frustrerende at være løstansat, er, at man altid er på vej ind i et nyt projekt. Ikke bare har man efterslæbet fra det forrige projekt, artikler der skal skrives og publiceres. Men skal også hele tiden have i baghovedet, at man skal skabe et nyt projekt, som skal sælges i kraft af velskrevne og præcise ansøgninger. Ansøgninger, som vel og mærke ikke kan tilbyde medfinansiering fra KU – eftersom der ikke er nogle lønmidler.

”Jeg har droppet at se fremad og planlægge nye projekter, for jeg vil hellere koncentrere mig om den opgave, jeg har nu, og få kørt nogle artikler ud. Man skal arbejde meget hårdt i denne her branche for at få en stilling og det ville jeg også gerne, hvis der var udsigt til en. Men det er der ikke umiddelbart og meget arbejde har også nogle omkostninger, for eksempel i forhold til familien,” siger han.

En vis aldersdiskrimination

Han har ikke specielt dårlig samvittighed: ”Men man slæber alligevel troligt disketter og artikler med hjem om aftenen og har altid den dér halvdårlige samvittighed

over de ting, man aldrig får gjort. Jeg er utrolig glad for mit arbejde, men arbejdsforholdene er ikke optimale,” forklarer han.

Men hvad så, hvis man ikke kan fortsætte som ferskvandsbiolog på FBL?

Med Niels Henrik Borchs kemiske indgang til ferskvandsbiologien kan han muligvis sælge sig selv til biotek-industrien. For at blive i løse stillinger er ikke lykken, når man er 44 og har to børn.

”Hvis man skal ud i det private, så skal man ikke blive hængende her til man er 50, for så får man ikke et job nogen steder. Der er en vis aldersdiskrimination, og ligeså snart man kommer over de 40, så vil de hellere have en nyuddannet kandidat. Så beslutningen skal tages ret hurtigt.”

I sine svage øjeblikke kan Niels Henrik Borch godt drømme om at være portør:

”Mine venner siger, at jeg ikke ville kunne leve med det. Men når man går hjem, så har man sku fri. Man skal ikke tjekke sin mail hele tiden, når man har fri, for liige at se om der er nogen, der har ringet eller skrevet. Men – det er altså ikke sådan, at jeg sidder og leder efter portørjobs,” siger han.

nbc

En tung beslutning

Henrik Levinsen er 35 år, havbiolog og Ph.D.

Han blev folkeskolelærer af nød

”Det er selvfølgelig dejligt at have et fast job – men det er ikke uden frustrationer, at jeg er blevet folkeskolelærer,” siger Henrik Levinsen, der er hav- og ferskvandsøkolog.

”Jeg synes jo, at jeg sidder inde med en stor viden, som jeg ikke bruger. Og den viden forældes og forsvinder hurtigt. Og det er jo – også set fra et samfundsøkonomisk synspunkt – helt Gøg og Gokke.”

Henrik Levinsen lavede sin Ph.D dels i Grønland og dels i Danmark. Efter at Ph.D'en blev færdig i 2000 fik han et adjunktur på FBL, hvor han blev til foråret 2003. Og ambitionen var da at fortsætte:

”Jeg ville meget gerne fortsætte i mit fag, men det er jo et kompetitivt miljø. De fleste sagde, at jeg skulle tage til udlandet, hvis jeg ville fortsætte min forskerkarriere. Det ville jeg også gerne, hvis der var en gulerod. Men det er ikke attraktivt at slæbe sig fra den ene

post.doc. til den anden, med kone og to små børn, der skal skifte skole – især ikke når man ikke kan se perspektivet. For min vurdering var, at der ikke ville blive nogle faste stillinger i min tid,” siger han, og tilføjer at det også var i orden, hvis der så til gengæld var penge nok i ”systemet” til at leve på fondsmidler.

”Så det er absolut mere af nød end af lyst, at jeg er blevet folkeskolelærer. Men jeg har to børn, og kan ikke bo i en papkasse, så på et tidspunkt må man jo træffe en beslutning. Selv om det er vanskeligt.”

Nytter ikke med masse havbiologer

Men Henrik Levinsen stiller spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i at udanne flere og flere Ph.D'er. Det er godt at få flere stipendiater, men det er også frustrerende for de forskere, der allerede er færdige, og som gerne vil have et job indenfor deres felt.

”Brug dog os, der allerede er udklækkede. Nogle gange er jeg i tvivl om, om de, der fastlægger forskningspolitikken, overhovedet er klar over, hvad der foregår ude i den virkelige verden,” siger han.

”Hvis det glipper for os med at få et job på universiteterne eller i en sektorforskningsinstitution, så er der ikke andre steder at gå hen for os, fordi vi ofte bliver appelleret til det private erhvervsliv, der simpelthen ikke har fået øje på vores kvaliteter. Reelt kan jeg ikke bruge min Ph.D til at forske i noget som helst lige nu, og jeg kan nævne et par håndfulde Ph.D'er, der er i samme situation. Det er jo ikke særlig lønsomt. Det nytter ikke noget at lave en masse havøkologer, hvis man ikke målretter dem mod produktionsindustrien, for eksempel. På den måde bliver der udvist en konservatisme fra mange sider i systemet, som ikke er frugtbar”.

nbc

Evalueringer på engelsk

Der er ingen grund til ukritisk at adoptere de engelske universiteters evaluering, siger nyudnævnt professor i pædagogisk antropologi ved DPU, englænderen Susan Wright. Evalueringen kan være et papirhelvede og kan dræbe kreativitet

Evaluering. I nogle tilfælde et nødvendigt onde, som tager masser af tid og energi. I andre tilfælde et nyttigt redskab til at forbedre undervisning, forskning og samarbejde. Men alt afhænger af, hvordan evalueringen ført ud i livet. Engelske Susan Wright, der er blevet professor i pædagogisk antropologi på DPU har friske eksempler med i bagagen fra England på, hvordan det ikke skal gøres. Hun peger på faren for, at det danske system adopterer engelske *manerer og systemer*, men hun har endnu ikke viden nok til at vurdere, om det er sket eller om det er ved at ske.

Wright fortæller derimod gerne om et engelsk evalueringssystem, der udelukkende er sat i søen for at legitimere universitetsledelser, der er mere og mere business-mindede og har langt dårligere kontakt med de faglige miljøer end nogensinde før.

Da Tony Blair blev premierminister var mantraet: Uddannelse, uddannelse, uddannelse. Målet er at halvdelen af den 18-30-årige skal have en BA for at England kan få en position som en stærk vidensøkonomi.

”Den engelske regering ville ændre universitetssystemet fra at være et elitefænomen til masseuddannelsesinstitutioner. Derfor gik antallet af studerende op år for år, fra 16 til 24, og lige pludselig var der 60 på et program. Men antallet af ansatte gik ikke tilsvarende op, for vi skulle øge vores produktivitet. Underviserne var naturligvis udmattede og bekymrede over, at det ville betyde meget dårligere kandidater,” siger Susan Wright, der selv i de perioder underviste på Sussex og Birmingham Universiteter.

”Men politikerne ville have en slags bevis, som de kunne vise til vælgerne på, at kvaliteten og ansvarligheden var den samme som altid. Og derfor kom evalueringssystemerne ind i billedet, det var ikke for at styrke akademikernes professionalisme,” siger Susan Wright.

Papirer på to niveauer

Undervisningsevalueringen er en større affære, som involverer et stort papirarbejde. Alt skal dokumenteres. For eksempel skulle Susan Wrights individuelle samtaler med studerende på første del, som skal sikre at de studerende har det godt, ikke er stressede, kan klare deres opgaver, dokumenteres. Der skulle skrives en udførligt referat af mødet, men eftersom mange af de problemer, der bliver vendt i samtalerne, er af privat karakter, så blev Susan Wright nødt til at producere to papirer. Et officielt til evalueringen og et privat.

”Hvilket tog tid og betød, at jeg havde

mindre tid til at se studerende,” siger hun.

Det samme gjaldt den skriftlige evaluering, som de studerende skulle foretage efter hvert kursus. Evalueringsskemaet skulle bare krydses af i de forskellige felter.

”Hvilket er det største nonsens, jeg nogensinde har set. Det er fint at spørge de studerende, men dette papirarbejde spurgte dem ikke om noget som helst fornuftigt, som man kunne bruge til at forbedre sin undervisning. Et spørgsmål var, er underviseren inde i sit stof? Hvordan skal en førsteårsstuderende være i stand til at vurdere det? Jeg vil altid gerne evalueres for at forbedre min undervisning. Men samtidig vidste jeg, at der ville komme nogen og gennemgå skemaerne og bruge dem til at kritisere mig og instituttet. Så derfor måtte jeg have to evalueringssystemer: Et jeg kunne komme i arkivskabet til evalueringspanelet, og et som jeg kunne bruge privat,” siger Susan Wright, som i stedet gennemførte mundtlige evalueringer af sin undervisning.

”Jeg fik en langt mere grundig evaluering af kurset end på det skriftlige skema, hvor folk bare skulle krydse af. De studerende diskuterede undervisningen som en gruppe uden mig og fortalte mig bagefter deres afbalancerede opfattelser af styrker og svagheder. Jeg fik meget klare statements, som jeg kunne bruge,” siger Susan Wright smilende.

Evalueringspaneler med karaktergivning – og belønninger

Generelt koster evalueringssystemet tonsvis ad administrative timer. Papirerne fra hele året, kursusbeskrivelser, karaktergivinger, mødereferater, evalueringer etc., skal vurderes. Det er universiteterne selv, der fastsætter kravene til evalueringssystemet, men i alle tilfælde involverer det en masse papir.

”Og alt dette tager undervisere, der i forvejen har for meget at se til, væk fra det primære: At forske og undervise.”

Forskningen er indtil nu blevet evalueret igennem et såkaldt modificeret ”peer review” system. Forskerne skal indsende deres fire bedste publikationer til et panel bestående af ledende forskere indenfor deres område. Forskerne skal så karaktergive de enkelte forskere efter en seks punkt skala. Fem stjerner er det bedste. Alle forskere bliver karakter-sat, og der udarbejdes en generel karakter for instituttet. I England er regeringens økonomiske støtte til universiteterne afhængige af hvilken karakter, institutterne har opnået, og desuden er det en kamp for at få de bedste studerende, som også søger til de institutter, der har fået bedst karakterer.

Evalueringspanelet giver karaktererne

videre til et regeringskontor, men har ingen indflydelse på, hvordan resultaterne bliver brugt politisk. I øvrigt blev karaktergivningssystemet ændret under den seneste proces, så det højeste man kan få er seks stjerner – den engelske regering fandt ud af at universiteterne havde klaret sig så godt, at alt for mange havde fået fem stjerner – og det havde regeringen ikke råd til.

Skjult dagsorden: Ny slags ledelse

Susan Wright fortæller, at universitetsledelserne kommer længere og længere væk fra hvad der foregår på gulvet, i den virkelige verden.

”De siger, at evalueringen handler om ansvarlighed: Underviserne skal stå til regnskab for ledelsen, ledelsen skal stå til regnskab overfor regeringen. Men det handler simpelthen om at indføre en helt ny slags ledelse. Universiteter lukker institutter med lave karakterer for at stå sig bedre. Hvis ikke man rammer det niveau, man skal, så bliver institutter sammenlagt eller nedlagt og folk afskediget, bare for at universitetet kan få de rette karakterer. Og det er ikke et system, som opmuntrer tillid og samarbejde mellem kollegaerne. Tværtimod er alle individer og alle institutter i konkurrence med hinanden, hvilket går direkte imod al viden om, hvordan en arbejdsplads fungerer optimalt.”

Det fik skrappe konsekvenser, da evalueringspanelet ønskede at hæve standarden for kulturstudier og generelt gav lave karakterer: I dag har flere universiteter nedlagt kulturstudier, fordi det trak universitetets gennemsnit ned.

Ledelsens job at få universitet til at fremstå godt

Da Wright startede med at undervise var ledelsens rolle at støtte de ansatte, men nu er universitetslæreres rolle at arbejde for ledelsen:

”Det er dem, der skaber det papirvælde, som vi skal føre ud i livet. Så der er en afgrund mellem ledelsen og de ansatte: Ledelsens job er at få universitetet til at fremstå godt. Ledelsen vil gerne have, at de studerende udfylder evalueringsskemaet på den rette måde, hvilket ikke nødvendigvis er det samme som at de er glade og tilfredse med undervisningen. Selv om de studerende får gode karakterer kan de jo godt være utilfredse med kurset.”

Det er ligesom i en planøkonomi, alt foregår gennem indirekte mekanismer. Man har papirvindere af, hvad der sker, som bliver sendt til regeringen, men som er helt ude af trit med, hvad der sker på fabriksgulvet. I England siger regeringen altså, at man vil skabe et system, der står

– kunsten at fremstå godt

i modsætning til en bureaukratisk plan-økonomi.

”Men effekten af disse systemer har et uheldigt ekko: Ledelsen kommer længere og længere væk fra, hvad der virkelig sker. Ledelsen har ingen fornemmelse for stedet, de besøger ikke institutter, for det meste ved vi ikke engang, hvad direktøren hedder: Nogle steder kender man kun navnet på den bygning, hvor ledelsen holder til,” siger Susan Wright og ser lidt chokeret ud over, at det kunne komme så vidt.

McDonalds-vejen

”Jeg har tidligere studeret organisationer i den private og offentlige sektor, og de gik i to forskellige retninger: Nogle fulgte ’McDonalds-vejen’, hvor alle ansatte havde drejebøger for præcist hvordan de skulle opføre sig, hvornår de skulle smile og have øjenkontakt til kunden og hvad der skulle siges, når maden blev udleveret. Den anden tendens gik i retning af at afskaffe mellemledere, og gøre de ansatte mere ansvarlige, styrke deres ansvarlighed overfor arbejdspladsen, evaluere sig selv og arbejde i teams. Det er ikke nogen mirakelkur, men det ligner dog langt mere den måde, som universiteterne plejede at arbejde på: I øjeblikket forsøger man at McDonaldisere ledelse og ansatte for at de skal uddanne studenter, der skal kunne arbejde i teams, tage initiativer, være ansvarlige og kan operere

i en vidensøkonomi. Det hænger jo ikke sammen.” siger Susan Wright.

Engelske betalingsuniversiteter – det ulige universitet

Det engelske system er forskellige fra det danske på en lang række afgørende måder. For eksempel findes der ikke velfungerende tekniske uddannelser. Den murer, som Susan Wright bestilte til at renovere sit hus i England havde således netop færdiggjort sin BA i jura, men vidste til gengæld ikke meget om at mure. Der er efterhånden så mange, der har grader, at man under ingen omstændigheder kan få et ordentligt job uden. Men på den anden side er en grad langt fra en garanti for at få et job inden for en relevant sektor. Man er på vej til at uddanne unge på billige masseuddannelser, men til gengæld får de studerende også discountgrader, som de tilsyneladende ikke kan bruge til noget. Derfor er universiteterne i hård konkurrence med hinanden for at positionerer sig som dem, der tilbyder forskningsbaseret undervisning af højeste kvalitet.

”Jeg ville ikke have noget imod at få langt flere ind på uddannelserne, hvis det var distribueret ligeligt ud over universiteterne. Hvis fattige, folk fra andre etniske baggrunde eller folk, som ikke havde fået gjort deres uddannelse færdig, også kunne komme ind på de bedste universiteter. Men sådan som betalingssystemet

er skruet sammen, så har det den modsatte effekt. Det er middelklassen, der kommer til at gå på topuniversiteterne og folk fra fattige områder som kommer på lokale – og oftere ringere – universiteter. Og så ender man med at blive murer med en jura-grad,” siger hun.

CV: Susan Wright

De seneste tre år har Susan Wright været direktør for Centre for Learning and Teaching in Sociology, Anthropology, and Politics, hvor hun har arbejdet med at udvikle underviseres arbejde med afsæt i deres egne idéer og værdier.

Hun tiltrådte i maj som professor i pædagogisk antropologi på DPU, hvor hun skal arbejde med højere læring i et antropologisk perspektiv. Blandt andet skal hun studere universitetsreformen og sammenligne den med andre universitetsreformer.

Et alternativt evalueringssystem

- kan udrette mirakler, hvis det udspringer af energi og overskud

Evaluering kan også være givende og frugtbar, mener den engelske professor. Som antropolog har hun været med til at skabe et alternativt evalueringssystem, hvor tilgangen har været at skabe et rum, hvor underviserne med afsæt i deres egne værdier og idéer skulle nytænke deres undervisning.

”Denne evalueringsmåde handler om at fastslå, at den største værdi universiteterne har, er dets ansattes evne til at motivere sig selv. Den evne kommer fra en grundlæggende dedikation til en disciplin, forskning eller undervisning. Og det er det drive, der potentielt skal bruges til at gennemføre forandring. Akademikere bliver ofte ved med at søge efter ting, der kan forbedres. Blive ved med at eksperimentere. Og kunsten er at skabe et system, som bygger på et ønske om forbedring og derfor frigør den energi og giver den motivation, som de ansatte har,” forklarer Susan Wright.

Selvevaluering og netværk

Hun oplevede, at en ny medarbejder dømte antropologiprogrammet for spredt og divers. På trods af en modstand og fnidder lykkedes det ham at få VIPerne samlet tre-fire gange hvert semester, hvor programmet blev forbedret og forstærket.

”Vi fik et førsteklases program, med en klar sammenhæng og fortløbende progression gennem de tre år. Det var fantastisk. Vi lavede gruppearbejde, projektgrupper, ændrede det traditionelle forelæsningsformat og det blev faktisk meget spændende. Selv dem, der ikke var gode venner på instituttet kom til at udveksle idéer om, hvordan der skulle undervises på bestemte kurser. Og det var en selvevaluering, som vi gennemførte på eget initiativ. Denne erfaring inspirerede til at etablere et netværk af antropologinstitutter, for at man kunne trække på et netværk og følge med i de seneste udviklinger,” siger Susan Wright.

”Og dette projekt spredte sig efterhånden, og det lykkedes faktisk at generere en debat om nye idéer og om, hvad vi selv syntes var høj kvalitetsundervisning. Vi lavede en rapport og en konference, og skabte diskussioner mellem folk, der var interesserede i de samme ting,” siger hun.

Evalueringssystemet skabte idéer og en masse energi - mens evalueringer presset ned overhovedet på folk virker stressende og formålsløs.

”Men,” tilføjer hun, ”hvis denne model skal udbredes fra ét fag til et helt universitet, så kræver det, at man har en ledelse på universiteterne, der ved, hvad der foregår på institutterne og er i stand til at reflektere over det. Afgrunden mellem ledelse og ansatte skal gøres mindre. At lærere skal være ansvarlige over for deres ledelser er tilsyneladende blevet kodeordet for lederne – men hvad med den professionalisme og det engagement, som har været fundamentet for universiteterne i mange år?”

nbc

Debatbog til tiden?

Debatbøger skal helst udkomme, inden debatten er ovre. "Universitet til tiden" kalder sig en debatbog, og den er da også et indlæg i en stående diskussion om, hvad Universitetet skal stå for. Men den kommer for sent, hvis den er tænkt som et indlæg i debatten om universiteternes fremtidige styre. Der var heller ikke meget at debattere. Resultatet var givet på forhånd, først og fremmest at universiteterne skulle ledes af en ansat rektor og en bestyrelse med såkaldt eksternt flertal. En række af indlæggene i debatbogen anfægter denne ordning, mens andre er mere positive. Det er ikke en ensidig bog, men netop en debatbog, der bringer indlæg med forskellige synspunkter.

Selv hører jeg til dem, der som udgangspunkt betragter den nye styrelsesordning som en mulighed for fremskridt. Jeg har ikke den negative holdning til erhvervsliv og slet ikke til Universitetets almindelige ansvar over for det samfund, som det er en del af og lever af, som kommer til udtryk i flere af indlæggene. Det hænger måske sammen med, at jeg ofte møder personer uden for Universitetet, der er i besiddelse af både kundskaber og evner på ledelsesplan, som bestemt ikke er mindre end mange universitetsansattes.

Tværtimod er jeg ofte forbavset over niveauet af både sprogkundskaber, historiske kundskaber eller almindelsen hos mange universitetsansatte. Hvis man ikke kan læse og henviser til tyske eller franske værker på originalsproget, skriver privilegeret med tre i-er eller laver elementære historiske bommerter, så er der ingen grund til at sætte sig på den høje hest og stille krav om en særlig frihed. Det er da også karakteristiske, at de første franske intellektuelle, som **Dorthe Jørgensen** skriver om, slet ikke havde Universitetet som platform for deres fri debat. Jeg har en vis svaghed for Dorthe Jørgensens sværmen for den intellektuelle, men jeg må erkende, at jeg ikke kender så mange i dagens universitetsmiljø. Der skal mere til end at glemme maden, der er sat over, eller sidde med bælgvanter på et uopvarmet kontor for nu på en ikke helt loyal måde at benytte hendes egne eksempler på, hvad den ægte intellektuelle udsættes for.

Jeg forstår godt den fare, som **Henrik Kaare Nielsen** i et indlæg med stærke politiske undertoner ser i, hvad han på smukt dansk kalder "humanistisk forsknings instrumentelle indordning under eksterne formål og deres præmisses". Hvem skulle dog gøre det og med hvilket formål? En ekstern bestyrelse har da ingen anden interesse i humaniora

end dygtige og engagerede humanister, der skriver om det, de kan. Der er stor interesse for humaniora uden for universiteterne, og er der undertiden skuffelse over universiteternes bidrag til humanistisk forskning, burde det måske give anledning til en vis refleksion på universiteterne over forskningsresultaterne. For mig er faren snarere den, som den årets nobelpristager J.M. Coetze antyder ved at lade en af personerne i sin bog "Elisabeth Costello" (1999) sige i en tale med stor opstandelse til følge: "The studia humanitatis have taken a long time to die, but now, at the end of the second millennium of our era, they are truly on their deathbed"?

"Totalitære samfund har kunnet knække forskningsfriheden. Ingen skal fortælle mig, at det ikke kan blive til fordel for universiteterne gennem eksterne bestyrelsesmedlemmer at få forbindelse til det omgivende samfund, som de studerende skal ud og have ansættelse i. Men det kan også gå galt ...

Ditlev Tamm

For mig at se kommer **Henning Lehmanns, Morten Kyndrup og Lars Henrik Schmidt og Claus Holms** afsluttende indlæg, der alle peger på det bestående systems svagheder, realiteterne nærmest. De gamle universiteter og måske først og fremmest det mest uregerlige, Københavns Universitet, har ikke været særlig gode til at styre sig selv, mens andre læresteder som Handelshøjskolen i København har vundet terræn i kraft af netop evnen til ledelse.

Morten Kyndrup har ret i, at i en ny styrelsesordning kunne hensynet til Universitetets autonomi have været forenet med en mere effektiv ledelse, men jeg har svært ved at fortænke politikerne i, at de ikke tror på denne løsning. Jeg har altid haft svært ved at indplacere den betændte styrelsesordning for universiteterne blandt de kendte gode statsformer. Demokrati var det ikke. Jeg kan på en hånd tælle de gange, jeg har deltaget i valget af nogen leder i de sidste mange år. Effektivt er det heller ikke, for lederne beføjelser var uklare. Det ændrede sig i 1990'erne med det resultat, at lederne fik visse beføjelser, men valget på en måde, der til gengæld gjorde det uklart, hvad en demokratisk bedømmelse af deres virke egentlig skulle bygge på.

Det politiske hykleri er for mig tydeligere, når politikere ustandselig fremholder amerikanske universiteter som eksempler til efterfølgelse uden overhovedet at være rede til at stille de midler til rådighed for både aflønning af lærerstaben og virkelig uddannelse af de studerende, som det koster at opretholde et eliteuniversitet. Det er betegnende, at et universitet som Harvard har omkring ti gange så mange midler til rådighed pr. student som et dansk universitet. Ikke underligt at USA kan præstere resultater. I virkeligheden var en debatbog, som rejste spørgsmål om, hvorfor højere uddannelse i dette land kun er politisk interessant på styrelseslovsniveau, men ikke rigtigt, når det gælder ressourcer, nok så interessant.

Ole Lange er tilknyttet Copenhagen Business School, har skrevet vægtige værker om danske erhvervsfolk og er den, som formulerer sig mest skeptisk over for et partnerskab med erhvervslivet. Ole Lange har sine erfaringer, andre kan være mere positive og mene, at Universiteterne bør kunne tage debatten op og klare sig. For mig at se er det en overfortolkning af den nye styrelseslov at tale om "partnerskab". Målsætningen er at der sammensættes eksterne bestyrelser med repræsentanter for samfundet uden for universiteterne, men det betyder jo ikke, at erhvervslivet får en afgørende indflydelse og slet ikke, at ren markedsøkonomi kommer til at bestemme retningen af universiteternes forskning. Som sagt så mener jeg ikke, at verden inden for og uden for universiteterne er så forskellig, at man fra de universitetsansattes side har noget at frygte med hensyn til forskningens frihed, men måske nok med hensyn til friheden til ikke at forske ret meget. Ole Lange skriver: "Problemet med den nye universitetslov er, at eksterne leder fra erhvervslivet og organisationer ikke har indsigt i viden og kompetence til at lede universitetet". Problemet er, synes jeg, at det har universiteterne heller ikke selv kunnet dokumentere, at de har, eller som Ole Lange skriver: "...vi på universiteterne har ikke gjort tilstrækkeligt for at fortælle dem det – eller været tilstrækkeligt pædagogiske til gøre det forståeligt". Hvorfor mon?

Et begreb, der går igen i flere af indlæggene er "Det humboldtske Universitet". **Jørgen Øllgaard** fremhæver som et kendetegn det institutionelle selvstyre for denne universitetstype, der som bekendt er opkaldt efter Wilhelm von Humboldt, og som jeg selv og andre har sværmet for siden min første dag på Universitetet i 1964. Som idealtipe er det humboldtske universitet det sted, hvor studierne ikke

Finn Horn og Henrik Kaare Nielsen (red.): *Universitetet til tiden? – En debatbog (KLIM, 198 sider, oktober 2003).*

drives målrettet mod en bestemt profession eller anden nytte, men for studierne egen skyld. Videnskaben og tørsten efter viden står i højsædet. Studierne må underordnes dette højere mål. Forbilledet var det i 1810 grundlagte universitet i Berlin, der i dag bærer Humboldts navn. Foran indgangen troner begge de to brødre Humboldt.

På mit fakultet – Det juridiske ved Københavns Universitet – ville navnet Humboldt næppe vække genkendelse. Her handler en stor del af debatten allerede om, hvordan studiet kan indrettes, således at præsumptive aftagere bliver tilfredse. Fakultetets prestigeprojekt er deltagelse i internationale konkurrencer om at stille det bedste advokathold op i fiktive retssager, og her indlægger fakultetet sig faktisk også ofte stor hæder i ude og hjemme. Men markedsstyringen og signalværdien er klar: Vi skal uddanne nogen, som advokatstanden kan bruge. Det samme gælder eksterne undersøgelser, der skal afgøre i hvilket omfang det juridiske liv anser forskningen ved Det Juridiske Fakultet som relevant for praksis. Bøgerne skrives for advokater og dommere. Det betyder ikke, at Humboldt behøver at føle sig helt hjemløs blandt juristerne, der stadig har bevaret et enklave af ”almene fag”, der dog er udsat for den trussel, som Jørgen Øllgaard beskriver som: ”*Det er vanskeligt at forestille sig, pressede studerende vil kræve almindelige skemaer frem for færdighedsorienteret undervisning rettet mod eksamen og mod arbejdsmarkedet.*”

Øllgaard gør sig i sit indlæg om forholdet mellem marked og universitet til talsmand for forskerens pligt til at ”*råbe gewalt*”, når han ud fra en ”*saglig-faglig overbevisning*” oplever en skæv udvikling. Økonomiske eller markedsstyrede interesser bør ikke få overvægten. Universitetets uafhængighed viser sig i modet og engagementet. Øllgaard taler om en indsats for ”*almenvællets interesse*”, et måske lidt diffust begreb i denne sammenhæng, hvor det afgørende er, at forskeren bevarer sin uafhængighed og sin integritet. Det kan man efter min mening også udmærket, selv om universitetet ledes af en bestyrelse med eksternt flertal.

Svaret på masseuniversitetet behøver ikke være en overgivelse til markedsøkonomien, men kunne jo også være en værnen om det virkelig værdifulde. Igen er der for mig ingen grund til at tro, at en sådan tanke skulle være mere utopisk under en ny styrelseslov end under den gamle, der let kom til at skygge for visionerne, hvis ligemageriet truedes og mere elitære tankegange introduceredes.

Den her omtalte debatbog afspejler på godt og ondt det universitet, som den udspringer af. Det er rigtigt som Henning Lehmann skriver, at det ville være en god ide at få skrevet historien om universiteterne omkring og efter 1968. Da universiteterne selv opgav at være en elite, afskaffede en række adgangskrav (f. eks. I vidt omfang latin) til mange studier og bragte sig selv i opposition til det samfund, som de er en del af, og som de har pligt til at betjene.

Totalitære samfund har kunnet knække forskningsfriheden. Ingen skal fortælle mig, at det ikke kan blive til fordel for universiteterne gennem eksterne bestyrelsesmedlemmer at få forbindelse til det omgivende samfund, som de studerende skal ud og have ansættelse i. Men det kan også gå galt. Det gode, som universitetet kan yde Dorthe Jørgensens *frysende intellektuelle* er friheden til at vælge og formulere problemstillinger og friheden til at sige sin mening uden frygt for represalier. Det er en frihed under ansvar, for der skal noget til at leve op til en sådan frihedsgrad.

Ved overgangen til en ny styrelseslov må universiteterne spørge sig selv, om de nu også selv mener helt at have levet op til krav, der stilles, hvis man være sin egen og kræve mere frihed end andre. Personligt er jeg ikke i tvivl om, at den nye styrelseslov kommer som en reaktion på universiteternes egen måde at håndtere friheden på. Det har ikke været godt nok. Det kan under en ny ordning gå helt galt, hvis ikke der vælges de rigtige ledere, men der er også gode muligheder for, at det kan blive bedre.

Nye bestyrelsesmedlemmer må være bevidste om deres ansvar, det må nye ledere også, men først og fremmest er det universitetets egne ansatte, der skal demonstrere, at de kan håndtere friheden og uafhængigheden selv. Her gør styrelsesloven ikke så stor forskel. Universiteterne står og falder nu en gang ikke med styrelseslovgivningen, men med sine ansatte. En af de allervigtigste opgaver for de nye bestyrelser bliver derfor at gøre universitetet til en attraktiv arbejdsplads. Frihed under ansvar bliver i den sammenhæng fortsat universiteternes bedste kort. Og til en attraktiv arbejdsplads hører også tillid til ledelsen. Når det gælder valg af stillinger og om at tiltrække de gode kandidater, så er det markedsmekanismerne, der gælder, og der skal noget mere end snak på bordet, for at den kulturelle kapital kan hamle op med den, der direkte kan måles i kroner og øre.

Prof., dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, KU-jura

Politiske udpegninger – 3. akt

Videnskabsministeren giver intetsigende svar, som Dansk Folkeparti er helt tilfredse med men som frustrerer oppositionen

Oppositionspolitikere bliver ved med at spørge ind i sagen om videnskabsminister Sanders udpegning af samfundsforskeren PK til Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Den første spørgebølge spurgte til, hvad ministeren faktisk havde gjort, den anden runde bad om ministerens argumenter for at overhøre SSF, og den runde tredje runde, hvad der var Sanders dybere *faglige eller politiske motiver*. Men ministeren har stædigt *om-og-om-igen* fastholdt med samme ordlyd, at han ikke har gjort noget forkert.

”Svarene er utilfredsstillende og goddagmand-økseskaft, og en illustration af, hvordan Sander tænker: Erhvervslivet skal ind og ministeren har ikke gjort noget forkert. Han vil heller ikke ind i diskussionen af den politiske prioritering, hvor han med sin udpegning har prioriteret velfærdspolitik i det samfundsvidenskabelige råd frem for ulandskompetencer”, siger **Lene Jensen (S)**.

Dansk Folkeparti accepterer Sanders udpegninger

Fra Dansk Folkeparti oplyser **Jesper Langballe** – *der ellers i sagen om universitetsloven stod hårdt på forskningssystemets uafhængighed* - at DF ikke finder noget forkert i Sanders udpegninger.

”Og hvad så”, spørger Lene Jensen. ”Oppositionen kunne jo hive ministeren i nyt samråd eller bede ham om at forklare sig i folketingsalen. Men man skal altså ikke have den store brotlæggereksamen for at regne ud, at der ikke er flertal for et dagsordensforslag, som fordømmer ministerens handlemåde”.

Lene Jensen mener dog alligevel, at oppositionen har fået noget ud af sagen, selv om ministeren ikke har givet nogle indrømmelser:

”Der har vist aldrig været så meget fokus på udpegninger til forskningssystemet som nu! Man kan da håbe på, at ministeren i fremtiden tænker sig om to gange, før han underkender forskningsrådenes saglige indstillinger ...”

Er PK udpeget fordi han er tilknyttet Venstre og statsministeren?

Sander har hele tiden nægtet at præcisere sin **motiver** til netop at udpege PK, og efterfølgende nægtede han også at orientere om PKs *politiske* tilknytninger.

SFeren Morten Homann, der mest ihærdigt har forfulgt sagen, har dog ikke givet op. Han er blevet så *irriteret*, at han har stillet nærgående og personlige spørgsmål, der antyder, at PKs er udpeget pga. sin tilknytning til partiet Venstre, fx

”*Ministeren bedes oplyse, om P.K. har udført lønnede eller ikke-lønnede opgaver for partiet Venstre eller for Anders Fogh Rasmussen.*”

jø

Forskningsrivning ned i Finansministeriets pengekasse

Regeringen skar sidste år hårdt i sektorforskningen, men hermed sluttede usikkerheden ikke. Fortsatte nedskæringer skaber usikkerhed

”Jeg er overrasket over, at man fortsat beskærer, ikke alene på sektorforskningen, men på forskningen samlet set. Det gør man samtidig med, at al tilgængelig viden peger på, at investeringer i god forskning samfundsmæssigt betaler sig på mange måder”, siger direktør Arne Jensen fra SEDIRK (Sektorforskningens Direktørkollegium).

Regeringens brutale nedskæringer i sektorforskningen sidste år gav indtryk af, at nu var nulpunktet nået, og det resterende kunne starte op herfra. Sådan er virkeligheden langt fra, fortæller videnskabsministerens svar på et spørgsmål, om hvor store nedskæringer sektorforskningen vil opleve i perioden 2003 og årene fremover.

Svaret fortæller om store nedskæringer: Fra 2002 til 2003 blev der skåret med 150 mio. kr. Og fra i år til 2005 vil der blive skåret yderligere skåret 210 mio. kr. Totalt set er det en nedskæring på 28 pct.

SEDIRK: Uigennemsigtige bevillingsveje

Regeringens argument for nedskæring af sektoren har været, at man ville effektivere forskningsmidlernes anvendelse ved at kanalisere penge over i ”fri forskning”, især på universiteterne.

”Men vi kan på nuværende tidspunkt ikke se andet, end at en del af midlerne forsvinder ned i Finansministeriets kasse”, siger SEDIRK-formanden. ”Videnskabsministeriet vil hævde, at Sander i årets finanslov er blevet begunstiget med så mange penge – at bevillingsniveauet er fastholdt – at de besparede midler figurerer på forskellige bevillingsposter: Universiteterne, det frie- og det strategiske forskningsråd m.m. Men det er helt uigennemsigtigt”.

SEDIRK peger på, at der i praksis sker en forskningsrivning:

”Når man fx reducerer bevillingerne til Fødevarerministeriets forskningsinstitutioner og ministeriets bevillinger til forskning med 63 mio. kroner til jordbrugs- og fødevarerforskning, så får man for 63 mio. kr. mindre forskning”.

Får sektorforskningen chance for at konkurrere?

Regeringens forskningsreform skulle angiveligt synliggøre forskningsmidlerne. Det indgår således i disse års store forskningsreformer, at konkurrencen om penge skal øges. Hermed foregives det, at sektorforskningen kan hente de tabte

midler tilbage ved at søge penge i konkurrence med andre.

”Men det store og meget vigtige spørgsmål for mig er, om de beskårne sektorinstitutioner overhovedet får en chance for at komme til at hente nogle af disse penge tilbage i åben konkurrence. For det første ved vi ikke, hvor mange penge, der reelt kommer i spil. Og for det andet ved vi ikke, hvilke programoverskrifter der bliver sat på prioriteringerne. Bestyrelsen for det strategiske forskningsråd er ikke nedsat og har således endnu ikke holdt sit første møde. Og hvis det nu bliver sådan, at der skrives f. eks. nano-teknologi på de fleste program-satsninger, så er det jo begrænset, hvor mange penge der kan søges til miljø- og fødevarer-forskningen. De enkelte sektorinstitutioner er jo bundet af deres curriculum og kerneområder”, forklarer Arne Jensen.

Regeringens besparelser på sektorforskningen rammer især den offentlige forskning i miljø og fødevarer til ugunst for den almindelige forbruger

Nedskæringer rammer især miljø og fødevarer

SEDIRK-formanden kan se en linie i nedskæringerne, som især rammer miljø- og fødevarerområdet:

”Regeringen taler om, at befolkningen og forbrugerne skal have større indflydelse. Samtidig sparer man på forskningen disse elementer. I praksis sker det for eksempel i jordbrugs- og fødevarerforskningen ved, at man omprioriterer væk fra forskning i primærproduktionen, det der foregår før slagteriet og mejeriet. Og det er jo indlysende skævt, for muligheden for en kemiske forurening af fødevarer starter altså ved frøet”.

Lovforslag: Større troværdighed udadtil

Positivt med ’armslængde’ til ministerier – selv om friheden selvfølgelig er begrænset af de snævre økonomiske rammer, vurderer sektorforskningens direktører

Sektorforskningen skal være af høj kvalitet, uafhængig og troværdig. Det betyder, at institutionerne og forskningen skal frigøres fra afhængigheder af de enkelte ressortministerier. Derfor skal institutionerne ledes af en bestyrelse, hvor de udefra kommende medlemmer udpeges i deres personlige egen-skaber.

Sådan hedder det i **lovforslaget til en ny sektorforskningslov**, som var til 1. behandling i Folketinget d. 22. oktober.

SEDIRK – Sektorforskningens Direktørkollegium – hilser loven velkommen. Tidligere har sektorinstitutioner med eller uden grund været mistænkeliggjort for at være styrede af deres ministerier:

”Og det bedste ved konstruktionen er, at der lægges op til større autonomi og forskningsfrihed. Større uafhængighed af ressortministeriet giver større troværdighed udadtil. Nu får vi større frihed til at agere, i ’armslængde’ til ministerier – selv om friheden selvfølgelig er begrænset af de snævre økonomiske rammer i disse år”, siger SEDIRK-formand Arne Jensen.

SEDIRK er dog utilfredse med ikrafttrædelsestidspunktet som hedder 1. januar 2005.

”Nogle institutioner er faktisk klar til at gå i gang allerede fra januar 2004, og disse burde have muligheden for en tidligere overgang. Det er demotiverende for medarbejdere, at man skal vente med at overgå til en ny struktur, når man faktisk er motiverede allerede nu ...”

Fristelse til flere løsansættelser?

SEDIRK er også glade for større frihedsgrader i relation til at rekruttere personale. Fremover skal man ikke spørge i ministerierne om tilladelse til at disponere. Arne Jensen. Han medgiver dog, at det kan komme til at de usikre økonomiske vilkår kan betyde relativt flere midlertidige ansættelser og færre fastansættelser:

”Men det er ikke nødvendigvis noget dårligt, for relativt flere ph.d.’ere og post.doc.’ vil medvirke til fornyelse”, siger Arne Jensen.

Er de større frihedsgrader til at lave løsansættelser ikke en fristelse?

”Forholdet mellem fastansatte og midlertidige ansættelser er en delikat balance. Lovforslaget ændrer såmænd ikke så meget. I dag er der flere fastansatte end basisbevillinger kan bære. På min egen institution er der således ca. 80 pct. fastansatte, som kun dækkes af 40 pct.s basisbevilling”.

j

j

20 år som ua'er

Rystende siger DM. Ja, men vi har ikke råd til mere, svarer faget. Og dekanen sender ansvaret videre til de lave undervisningstaksametre

Carl har siden 1983 været lærer på et humanistisk småfag, musikterapi i Aalborg. Han var med til at opbygge uddannelsen, har undervist og ført studerende op til eksamen, har deltaget i studiets administration, været til konferencer og skrevet artikler om fagets teori og metode, han har optrådt som gæstelærer i udlandet, hvor han har præsenteret instituttet og faget.

Der er kun et problem. Han har været ansat som *undervisningsassistent* i alle årene. I stillingsstrukturen er UA-stillingen defineret som en stilling, hvor man varetager undervisning på elementært niveau og skal have særlig tilladelse til at gennemføre eksamener. Han har udført arbejde på niveau med de fastansatte, men blot på daglejvilkår: Laveste timeløn, ingen betaling, hvis undervisningsforløbet aflyses, usikkerhed fra semester til semester, siger **DM-konsulent Jens Vraa-Jensen**:

”Det er rystende vilkår og et eklatant brud på bestemmelserne i stillingsstrukturen, fordi man bruger den billigste stillingskategori til at få varetaget opgaver, som skal løses af faste lærere. Når manden har været ansat i 20 år, så er der ikke tale om en tidsbegrænset ansættelse, men et varigt ansættelsesforhold. Og hvis han er så specialiseret, at der ikke er timer nok til en egentlig fastansættelse, så burde man som minimum have ansat ham som ekstern lektor, som giver højere timeløn, bedre forberedelsestid og en 3-årig ansættelseskontrakt”.

I klemme i deltidslov

Carl Bergstrøm-Nielsen har typisk været ansat i 150 timer om året, nogle gange lidt mere p.g.a. andre påløbne opgaver. Han supplerer så med arbejde andre steder, bl.a. i København.

I Aalborg har han måttet leve med den lave løn og den usikre ansættelse igennem alle årene. Men nu er hans problem blevet forstørret, idet der er lovgivet om, at man kun må forlænge en tidsbegrænset ansættelse to gange, dvs. 3 ansættelsesperioder. Den skulle angiveligt tvinge arbejdsgiverne til mere faste ansættelsesformer, men for undervisningsassistenten kan den betyde farvel til jobbet imod såvel arbejdsgiverens som hans eget ønske.

Så nu har han fået sin ansættelsesproblem helt ind på livet.

En lærer på et humanistisk småfag i Aalborg har været ansat i den billigste stillingskategori, som undervisningsassistent, i 20 år. FORSKERforum benytter sagen til at tyvstarte julen ved at bringe et foto af verdens mest kendte deltidsansatte

Studielederen: Ville gerne men der er ikke penge nok

Fagets ledelse er pinligt bevidste om de usikre vilkår:

”Vi ville hellere end gerne ansætte ham som ekstern lektor med en længerevarende kontrakt og til højere løn. Men eksterne lektorer er en del dyrere, så det kan økonomien ikke bære. Vi har ca. 15 undervisningsassistenter og hvis de alle skal opgraderes, så må vi sige farvel til de 5 af dem. Og så vil vi ikke kunne gennemføre undervisningen”, forklarer Lars Ole Bonde, der netop af afgang som studieleder efter 6 år på posten.

En brutal konsekvens af, at uddannelsen lever af gratisarbejde ville vel være at lukke faget ned?

”Det kan man sige, men nu har vi altså valgt at køre på den måde og få det bedste ud af det. Den positive vinkel er jo, at vi har inddraget undervisningsassistenterne i efteruddannelse og kurser m.m.”

Men er det ikke misbrug af medarbejdernes con-amore til deres fag?

”De bestemmer jo selv om de vil være her – og de ved jo godt, hvorfor vi er nødt til at ansætte dem på disse vilkår”

Dekanen: Taksametrene for små

Dekanen kender også småfagets problem:

”For fakultetet giver småfagene et konfortabelt underskud og vi har ikke råd til at sende flere penge derover. Og vel er det svært at forsvare sådanne løsansættelser i årevis, men løsningen ligger udenfor fakultetets rækkevidde.

Taksametrene på musikområdet er alt for lave; det er uddannelser med helt særlige vilkår – megen enkeltundervisning – men det afspejler sig slet ikke i taksametrene”, siger dekan Ole Prehn, der gerne vil have refereret, at fakultetet netop nu er ved at rydde op i deltidsansættelser ved et opslag af 20 nye faste stillinger på humaniora.

Samtidig forlyder det, at Videnskabsministeriet og Rektorkollegiet netop nu og forhandler en ny stillingsstruktur. Dekanen håber, at løvbegrænsningen om to ansættelsesperioder kan løses ad den vej.

DM: Arbejdsgiverne skal overholde reglerne

DM er helt enig i, at taksametrene er for lave. Men man kræver, at uddannelserne lever op til regelgrundlaget, herunder stillingsstrukturens bestemmelser om, hvad undervisningsassistenter må bruges til

”Fagforeningen kan da godt se det økonomiske problem for faget, men selvfølgelig må de overholde ansættelsesreglerne! Fagforeningen kræver, at de kvalificerede personer ansættes som eksterne lektorer. Hvis konsekvensen så er, at han fyres med henvisning til, at han er overflødig fordi han er dyrere, så har uddannelsen et problem, for arbejdsgiverne skal dokumentere en fyringsgrund – og det kan de ikke, når ansættelsen har været i så mange år”, siger konsulent, som er gået ind i sagen for at finde en løsning, som alle kan leve med.

jo

Ikke nu, skat, jeg har ondt i arbejdet

Overarbejde og stress går ud over sexlivet. Og lærere er mere negativt påvirkede af jobbet end andre erhvervsgrupper

Er du lærer på mellemuddannelser eller universitet, så får du her *den gyldne undskyldning*, når du skal undslå dig og stå over på Lillemors aften. Du behøver ikke at bruge *den forkølede undskyldning* med ondt i hovedet, men kan nøjes med at sige: "Ikke nu, det er statistisk bevist og ganske vist, at lærere er mere arbejdsbelastede og stressede end funktionærer, tømrere, mekanikere o.a. yrkesgrupper, og at lærere derfor har lidt mindre lyst til sex".

Det fortæller en undersøgelse, hvor engelske lærere har fortalt om jobbets indflydelse på deres liv.

Den viser, at lærere på mellemuddannelser og universiteter har mindre lyst til sex end andre erhvervsaktive. En tredjedel af alle lærere fortæller nemlig, at "overarbejde gør mig tit for træt til sex" – mens det kun gælder for en fjerdedel af andre erhvervsgrupper.

Arbejdslivet har alvorlige konsekvenser for mange lærere og deres familie-relationer. Op mod halvdelen af lærerne klager således over, at de ikke har kunnet afholde deres retmæssige ferie (det kun gælder for halvdelen af andre erhvervsgrupper). Lærerne har også større sandsynlighed for at slå sig på flasken. Og overarbejde og stress får også oftere skylden for skilsmisser blandt lærerne.

Arbejdsbelastningen har også indflydelse på lærernes helbred. En højere andel af lærerne klagede over arbejdsrelaterede sygdomme (99 pct.), mens andre erhvervsgrupper ikke helt tillagde arbejdet samme betydning for deres sygdomme (93 pct.). Især overanstrengelse var et markant årsag til sygdom, som over halvdelen af lærerne havde været udsat for.

Stress medfører job-fejl

Lærernes svar på spørgsmålene peger på, at uddannelsesarbejdere oplever, at de har større arbejds- og stress-belastning end andre erhvervsgrupper.

Lærerne fortæller, at de som følge af belastningen laver flere fejl i arbejdet. Nogle fortæller, at de har glemt ansøgningsfrister, som i praksis har betydet manglende indtægter til instituttet. Andre indrømmer, at de har præsenteret mangelfulde forskningspapers. Og enkelte fortæller, at de har lavet livsfarlige fejl i laboratorier.

Undersøgelsen viste, at 65 pct. af lærergruppen arbejder mere end 40 timer om ugen, mens det gælder for mindre end 50 pct. af andre erhvervsgrupper. Over 40 pct. af lærerne tager mere end 5

timers arbejde med hjem om ugen, mens det kun gælder for 19 pct. af andre erhvervsgrupper.

Nafthe advarer mod en stress-epidemi som en alvorlig trussel mod personalet og kvaliteten i universiteternes undervisning og forskning:

"Det er nødvendigt med en central, national aftale med arbejdsgiverne, som fastlægger pligten til at drage omsorg for de enkelte institutioner og advarer mod følger af ikke at tage forebyggende initiativer til at beskytte de ansatte", udtaler talsmanden for Nafthes universitetsafdeling.

Men hvorfor finder lærerne sig så det? Det fortæller undersøgelsen så også: Forklaringen er simpelthen, at de nyder jobbets udfordringer ...

Jobbets påvirkning af livet og familien for universitetslærere sammenlignet med andre erhvervsgrupper (i pct.):

	Lærere	Andre
Jeg ville gerne kontrollere min arbejdstid, men jeg ved ikke hvordan	28	16
Arbejdet har ført til fravalg af familien og sociale begivenheder	41	29
Ofte gør overarbejde, at jeg er for træt til sex	30	26
Jeg har så travlt, at jeg tager på arbejde selv om jeg er syg	53	38
Jeg klarer ikke altid at afvikle min retmæssige ferie	53	25
Jeg har aflyst ferier eller afkortet dem pga. arbejde	32	19
Jeg nyder mit arbejdes udfordringer	69	60

(kilde: Nafthe & Wendy Richards, Keele University)